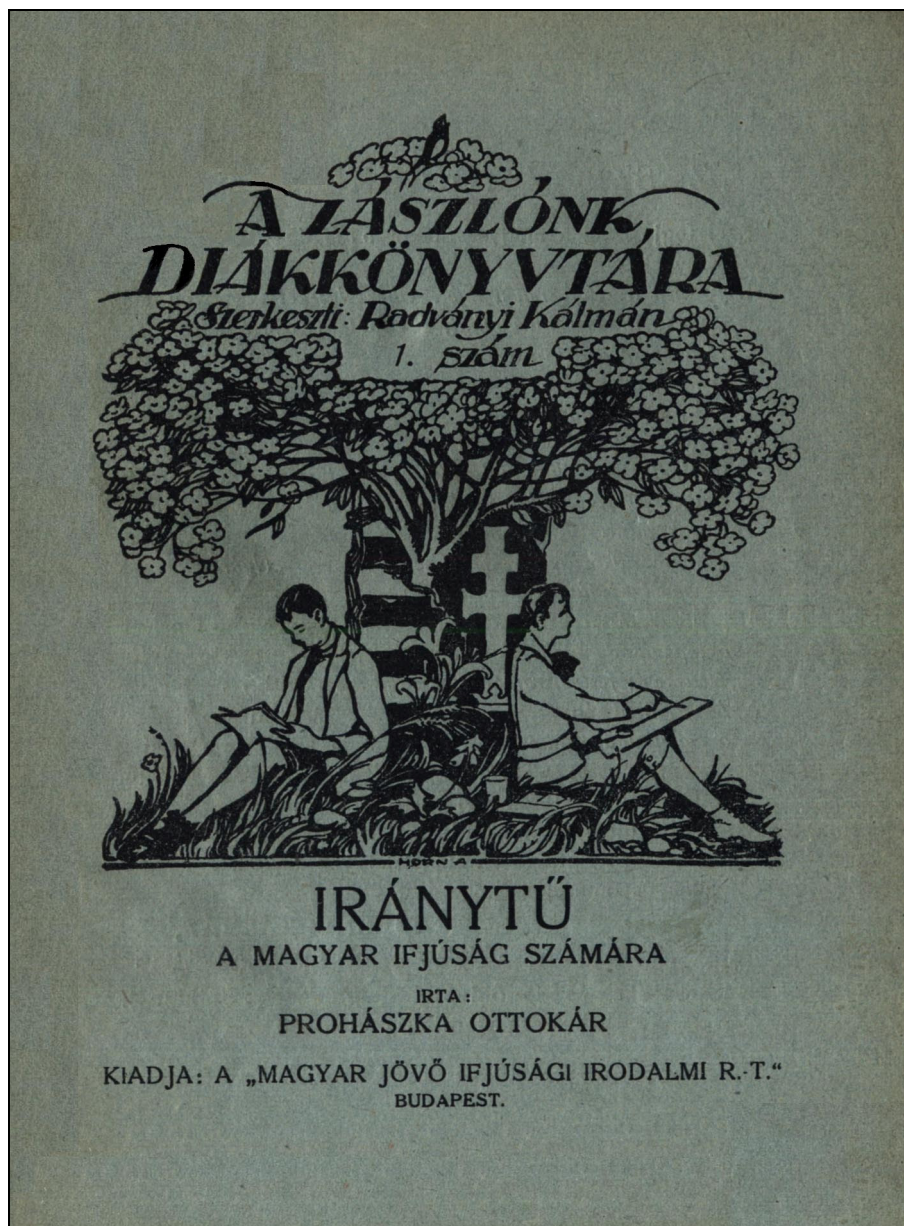

Prohászka Ottokár Iránytű a magyar ifjúság számára

mű a Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár (PPEK)
– a magyarnyelvű keresztény irodalom tárháza – állományában.

Bővebb felvilágosításért és a könyvtárral kapcsolatos legfrissebb hírekért
látogassa meg a <http://www.ppek.hu> internetes címet.

Impresszum

Prohászka Ottokár
Iránytű a magyar ifjúság számára

A könyv elektronikus változata

Ez a publikáció az azonos című füzet elektronikus változata. A füzet a „Zászlónk” Diákkönyvtára 1. számaként, a „Magyar Jövő Ifjúsági Irodalmi R.-T.” kiadásában jelent meg Budapesten, 1929-ben.

Tartalomjegyzék

Impresszum	2
Tartalomjegyzék	3
Az új honfoglalókhöz.....	4
I. rész. Nemzeti életünk	6
Ezerévünk erőforrásai	6
A budavári István-szobor talapzatánál.....	7
Ifjúság, neked erő kell!	9
A csatabárdos Szent a mi nemzeti ideálunk.....	11
Vezérlő fejedelmünk koporsójánál	12
A kereszt nemzete lettünk.....	14
II. rész. A jövőt hordozó magyar ifjú egyéni élete	16
Neked élned kell, magyar ifjúság!	16
Az élet nagy korszakában	16
Tündöklő, duzzadó vitorlákkal	18
A természet élete is csupa harc	19
Mit tanulunk a szűzies erők tengerétől?.....	21
Jobb jövőnk tavaszi kertjében.....	22
Gyógynövények az út szélén	23
Mindenki napja lehet saját környezetének.....	25
A szellem tüztengerében.....	27

Az új honfoglalókhöz

A keresztény magyar ifjúságra nagy hivatás vár: jobb, különb nemzedékké kell válnia, mely a kivénült, kiégett középosztály helyébe lépni s a dicstelen közelmúltnak tehetetlenségével szakítva a magyarság rendeltetésének megvalósítójává lenni tudjon. Halálos megdöbbenéssel szemléljük: hová jutottunk, mily mélyre süllyedtünk ... Látjuk, hogy a tátongó nemzeti sír omló szélére sodortattunk. Elvesztettünk rém sokat, ki lesz annak megmondója, mi mindent! Ha csak a háborút veszítettük volna el, azt hamar kihevernők, hiszen veszett csatákból is hősi küzdelmek s a nagy helytmegállás bánatos dicsőségével lehet megtérni; veszett csatákból is csorbíthatatlanul haza lehet hozni hitet, bizalmat Istenben s a nemzetben. Igen, lehet, lehet; haza lehet ezt mind hozni s a haza repeső szívvel fogadja az ilyen nem elgyengült, de megacélozott lelkeket; de mi lesz, ha a megtérők nem találják helyén a hazát? Ha azalatt, míg ők küzdtek és szenvedtek, a belső romlás ráült a hazára s letörte alkotmányát és pajzsát, bemocskolta zászlaját, – ha elnemzetietlenedés kezdte ki a népet s a tűzből öntött magyar lelket, – ha a hazát nevetni s Istent, hitet, erkölcsöt tagadni lett otthon a divat? Mi lesz akkor?

Pedig így fordult a világ nálunk! Mi a világháborút meg nem ingatott csatasorokban álltuk, de belülről támadt veszedelmünk. Nem a magyar katona lett áruló, hanem a belső ellenség, azok, kik Istent s hazát tagadnak, azok hajtották a magyar népet a vörös terror szégyenébe. Belülről jött ez a nagy baj. Itt járt és gázolt a hit- és faj-tagadó örület, itt tépték le a magyar zászlót, itt lobogtatták nemzeti önérzetükből kivetkőzött frontmögöttiek a nemzetköziség szégyenlős, piros foszlányait, itt vigyorogtak le minden eszményt s minden nagyságot, itt tolták fel trónra a saját arcátlan törpeségüket, itt úsztak a konjunktúrák vizeiben, melyek majd pocsolyákká sűrűsödtek Epikúr csordái részére, majd áramokká dagadtak aranyhegyek, pénzeszsákok föltorlasztására, s ami ezzel szemben állt, a középosztály, az oly szegényes volt jellemében, oly gyöngye az ellenállásban, oly távol esett a magára hagyott, elbódított néptől, hogy a kerge bölcsek és gyilkos bérenceik szabadon élhették világukat s pusztíthatták a mienket.

Hát hogyne volna ily körülmények közt szükségünk a kivénült, megmérgezett nemzedék helyébe oly ifjúságra, melynek keresztény a lelke, krisztusi az erkölce, tisztult magyar az érzése s mely a világát veszített magyarrá a hit és az igazság, az erkölcs és a munka, a szépség és a boldogság jobb világát: a virágzó keresztény nemzeti jövőt hozza.

Ezt töletek várjuk, magyar ifjak!

S hogy amit várunk, azt meg is adhattok nekünk, legyetek először is *izig-vérig keresztények!* Lélek és szellem, erő és lelkesülés kell minden egészséges akarásba, s ezek a szárnyaló, muzsikáló erők az Isten Szentlelkéből valók. Egységet a magyar fajba s egészséget a vérbe csak a kereszténység alapján, a keresztény világnézet erejében teremthetünk. Népeket hordozó erkölcs és erő nincs hit és Krisztus kegyelme nélkül s az eddigi erkölcstelenséggel élni nem, csak tönkremenni lehet. Mert az nagy volt mindenfelé, közigazgatásunkban éppen úgy, mint katonai intézményeinkben. Nincsenek a háborúnak posztócsalói és papírbakancs-szállítói, ha nincsenek tisztjei, kiket a csalók csalókká és árulókká tehetnek. Az erkölcs, a feddhetetlen élet, a tiszta kéz mindig első kelléke a becsületnek, enélkül nincs se tiszt, se polgári, se kereskedelmi tisztesség és becsület.

Legyetek, ifjak, másodszor *honfoglalók!* Ezt a hazát őseink elfoglalták karddal s lefoglalták vérrel s eszük ágába sem jutott, hogy ezt a vérrel az ő nevükre írt hazát valaki majd kirángatja lábaik alól guruló pénzzel és suhogó, rossz szagú bankóval. S íme amire nem gondoltak, az most folyik, már nem is folyik, hanem vágatva hömpölyög: elfolyik a magyar föld s zajtalan honfoglalásban földnélkülivé, földönfutóvá válik a magyar vezető osztály.

Ifjak, dobbantsátok meg lábatokkal a hazai földet, kong-e, mint a kripta, mint a sírűreg, vagy úgy dobog, mint a televény föld, a kenyeret-adó mező, azzal a megnyugtató, alig hallatszó dobbanással, mintha mondaná: anyád vagyok, barázdás keblemből fakad életed, lángliszted, – tarlóim „tisztos füvéből” serken mézed, – hímes részeimből sárgás-fehér tejed; el nem hagylok, de fogj meg te is; táplállak, de neked kell szívnod keblemből tejemet, életedet!

Ifjak, a hazát csak *munkával* lehet megtartani. Át kell fogni acélos karral s meg kell simogatni minden rögét és kalászát a munka sugárzó energiájával. Elő kell dobbantanotok kincseit, de nem csárdástjáró lábbal, hanem a szántóvető s az arató lépések megfeszülésével. S közel kell állnotok a néphez, a szántóvasak, kapák, kaszák kultúrfegyvereseihez s rá kell ébrednetek népvezető hivatástokra, hogy ez a derék nép ne legyen kiszolgáltatva hazátlan idegeneknek és kifutó bolondítóknak. Legyetek ti barátai, hiszen vérei, testvérei vagytok!

Új idők, nagy vágyak nyúlnak felétek! Készüljete rá, hogy megragadnak és megráznak és felköltenek és apostolokká avatnak, mint ahogy a pünkösdi szelek szokták tenni!

Készüljete a magyar kereszténység hitevallására, – erős, munkás honfoglalásra! *Az életnek, a magyar történetnek ősi joga van a jobb jelenre s a szebb jövőre; nézzétek: ezzel az ősi jogával, az elátkozott királyleány sejtelmes, várakozó, vágyódó arcával toppan elétek, segítsetek rajta s esküdjete föl szabadítójává!*

Talán máskor is volt ily megindulástok; de az máskor, az akkor, az jobb időben volt. Ma, mikor eleven étellel a nemzet sírja előtt álltok, – ma, mikor a nemzeti veszedelem halálos sikolyban vág bele lelketekbe, – ma, mikor végveszedelem izgalmától a máskor lusta szemek is víziókat látnak s a máskor jégszívek is tüzet fognak: ma, ma azt gondoljuk rólatok, hogy a nemzet végveszedelme és végzete mint fölfordító szükséglet, mint hódító, hajthatatlan akarat száll meg titeket új világ teremtésére, a fáradt, vénhedt Magyarországnak ifjú, szép Magyarországgá való megifjítására.

Ezt kérjük Istentől, ezt várjuk tőletek!

I. rész. Nemzeti életünk

Ezerévünk erőforrásai

A haza nem föld, melyet nomád népek sátorfái mérnek, nyájaik patái föltúrnak; a haza oly föld, mely otthonunk lett, melyhez életünk tapadt. A nemzet nem néptömeg, hanem egyetérző, rokon nép; egy érzés, egy élet. Hosszú századokon át lett azzá! Visszatérve bölcsőnkhez, elmélkedjünk nagyságunk s dicsőségünk s gyászunk esélyein; kérjük számon életünk titkait, nagy eszméit, gondolatait, érzelmeit, hogy ami naggyá nevelt minket, hálás szeretetünk elismerésével koszorúzzuk.

A magyar nép nemzeti eszményei mind a kereszténységből valók.

Minden, ami szent, nemzeti lett; s minden, ami nemzeti volt, szent lett. A magyar korona szent korona; a magyar király apostoli király; a magyar zászló a szent Szűz zászlaja; a magyarság ideáljai: István, Imre, Erzsébet, Margit, Jolánta, Kinga Árpád vére s katolikus szentek; Magyarország története sokáig a kereszténység védelme; azután kétszáz éven át a vértanúság szenvedése, vergődés a félhold zsarnoksága alatt; a nemzet erkölcsi élete: a hit, bizalom, remény, kötelességtudás, jogérzet, minden, ami lelki, a kereszténységből való volt; az ápolta szívét; az egyenesítette föl újra meg újra a vad elnyomás és hanyatlás korszakai után; lelki életének ő volt csillaga.

Nyissátok meg a magyar nemzet történeti távlatát, ami eszmény jelentkezik dicsőségben s nagyságban, az mind a hitből való. S viszont: nézzetek oda a hanyatlás, a visszavonás, a csúszás-mászás, az érdekhajhászat egymást váltó századaiba, amikor belviszályban a néptörzs pudvás lett, a török alatt féreg lett s a német befolyás alatt lágyderekéű nemzet lett; miért történt ez mind, ha nem azért, hogy a régi eszmények elborultak s a nép lelke gyöngge lett?

S most tekintsük meg a nemzeti lét szimbólumait egyenkint!

I. *A magyar nemzet egységének, függetlenségének, alkotmányosságának szimbóluma a szent korona.* Ez az aranyabroncs, mely a nemzetet, törzseit, népeit egybefűzi; ez az az aranykeret, melybe bele van foglalva a magyar nemzet egész lelke, élete, történelme. Kilenyszáz évnek dicsősége és gyalázata, öröme és fájdalma körülötte lebeg; a nemzet szeretete és tisztelete, ez az a két koronaőr, ki meg nem hal s e korona árnyékában életre ébred az egész történet. De e koronát a nyugati kereszténység atyja adta; e hajékkal fején lépett be a magyar nép a nyugati népcsaládba; anélkül nem tehetett volna. Valamint Nagy Sándor koronát küldött a Macchabaeus Jonathánnak, hogy őt magához emelvén, barátságába fogadja: úgy a nyugati kereszténység koronát küldött a magyar népnek, hogy előbb koronás nép s csak azután s azáltal a világot vezető népek barátjává lehessen. Koronával fején, méltó, egyenjogú tagja lett már a kereszténységnek s a nyugati civilizáció áldásaiból kért részt.

II. A szent korona fényében ott áll a nemzet összes hagyományainak eleven s közvetlen hordozója: *a király.* A magyar nép királya apostoli. A korona körül nagy, szent, igazságos királyaink emlékéből dicssugár fűződik; de a legragyogóbb fénysugár az első apostoli király, Szent István emléke. E fényben áll minden király; hiszen Szent Istvánnak, Szent Lászlónak, Mátyásnak koronáját hordják. A szent korona körül az elhunyt nagy királyok hősi alakjai állnak, s aki a fölkelet király ellen lázad, ellenünk támad. Az első apostoli király s a többi dicső utód él a koronás királyban. E mély tisztelet hagyományos lett a magyar népben; szívébe vésődött, benne élt. A vitézség, az odaadás, a hűség, a közjó szeretete a királyért áldozott mindent; szinte vallásos tisztelettel borult le előtte, mert a királyban az apostolt, Szent Istvánt látta s Szent Istvánban magát az Urat.

III. *S honnan a zászló?* A zászló a nemzet szívéből kinövő rúd, melynek hegyén érzelmei színekben feslenek ki. Azt nem határozták meg nemzetközi kongresszusok; az lett, az nőtt; a nép szívéből nőtt. A mi zászlónk is hitünk, reményünk s szeretetünk színeiben játszik s az a kép, ami rávetődött, a legszentebb s legizzóbb nemzeti motívum, hívó gondolat lesz, melyet hit, vágy, bizalom, bánat és küzdelem vetített rá. S kinek képe tűnik elénk zászlóinkon? Magyarország Nagyasszonyáé! A szent Szűz képe zászlóinkon, az áhítat, lelkesülés történeti emléke. A vértől pirosuló zászlón a magyar Madonna, ez a szent Szűz képének magyar motívuma; e zászlóval takarózkodott az elesett harcos; e zászló lett szemfödője a mohácsi síknak; föladatát a nemzet a félhold elleni küzdelemben e zászlóról olvasta le, s miután kimerült, e zászló borult rá s attól piros, mert átverődött rajta a magyar nemzet utolsó vércsöppje.

IV. *Ami nagy és fontos vonás van a magyar nép életén, az mind a kereszténység gondolatainak átverődése.* Maga a *nép vértanúi nép*; a kereszténység vértanúja. Szegények lettünk; hazánk pusztasággá változott; megyéink szandságok, uraink bégek voltak; vértanúi népnek szétrongyolt alakja tekerődött a kereszt körül s miután már elbukott, akkor is remélte, hogy fölemelik azok, kikért szenvedett. E vérző népnek *első segítője* s folytonos gondozója a katolikus Egyháznak feje, *a pápa volt*. E népnek *legnagyobb fiai jó keresztények*, s akikben az eszmény szerencsésen testet öltött, *kanonizált szentek voltak*: a magyarság pantheonjának alakjai, telve hittel és Szentlélekkel. S ha a magyar népbe nem is hatolt bele a kereszténység nyugateurópai elmélyedése, a hit századai nem vonultak el fölöttünk anélkül, hogy a szent kereszténység nyomai meg ne látszanának rajtunk. Korona, apostoli király, trón, haza, zászló, a hősiesség, a történelem s annak nagy alakjai, ez mind a kereszténységé. Odatűzte jelét koronánkra, belevéste címereinkbe; a királyi palástba beleszötte prófétáit, angyalait; történelmünkbe lehelte lelkét; énekünk bánatos vágyódássá lett első szent királyunk után: „Hol vagy, István király?” Erekyénk a Szentjobb lett, a honalapító, koronászerző, apostoli király jobbja; az ő műve áll s él köztünk; az ő karja, jobbja van velünk. Vajon elszakadhatunk-e e szent emlékektől, e koronától, tróntól és hazától? Vajon a temető emlékei-e ezek nekünk, mely alatt erőtlen, letűnt múlt pihen? Nem, nem halavány emlékezet tükröződik a keresztény régi Magyarország eszményképeiről lelkünkön; hanem a lelkesülés, az együttérzés villamos folyama árad belőlük szívünkbe. Az a múlt bennünk jelen; az az emlék bennünk valóság; hitünkben, lelkesülésünkben testet ölt, küzd, fárad, dolgozik tovább. A szent korona keresztjét tovább ne görbítsük s a Szentjobb műveit ádáz kézzel le ne törjük; hanem hálás kegyelettel a dicsőséges múlt és rendíthetetlen bizalommal a még dicsőbbnek hitt jövő iránt, tele életkedvvel, tele alkotási vággyal haladjunk előre, hogy a világot s enyészetet legyőző erő, a szent kereszténység oly népet állítson továbbra is síkra, mely győzni, fejlődni s boldogulni képes.

Emeljük szemünket nemzeti eszményeinkre s új erőre kapunk!

A budavári István-szobor talapzatánál

Jöjj népem virága, hazám ifjúsága, menjünk föl a hegyre; az idők, a századok föltornyosuló magaslatára! Nézd, ott áll a te apostoli királyod, szented, hősöd ... Úgy áll a magyar történelem élén, mint a nemzet pátriárkája, aki nemcsak a koronát, hanem az ekét, fűrészt, kalapácsot is belevonja szentségének túlvilági fényébe. Fején Magyarország s Krisztus országának dicskoszorújával ... született királyunk és vezérünk ő. Mintha glóriás feje fölött az egek magasaiból törne elő a szózat: „Íme angyalomat küldöm, aki vezessen”. Ajkairól szinte hangzik az áldás, mely boldogságot ígér, ha a jelenbe belevisszük a múltnak hitét, erkölcsét, a hit fényét... az erény termékenységét ... a jellem erejét.

Nézzünk szét e szent magaslatból... mit is látunk innét?!

Ültünk már milleniumot, fölemlegettük harcainkat s a kiállításban, mint egy diadalmenetben elléptettük a világ szemei előtt a magyar nemzet életét és tevékenységét; de nem igen kutattuk, mi volt a harcokban ellenállásunk ereje, mi volt az 1000 éves főnnállásnak titka, nem kérdeztük, honnan az ősök hazaszeretetének önzetlensége s az erény törhetetlensége? Mondjuk ki hát most: *nem 1000 éves, hanem 900 éves mindaz, ami a nemzetet naggyá, életképessé s hősiessé tette.*

Óshazájából hozta népünk a szabadság lángoló szeretetét, *de főnnmaradásának biztosítékait nem hozta el, azokat kapta a kereszténységtől*; ragaszkodott a múlthoz, a nemzeti hagyományokhoz és szokásokhoz, de a haladás vágya és ereje a keresztvíztől pezsdült föl benne. Megvolt a nemzeti lélek jó, rossz tulajdonságaival, de ápolás alá csak a ????????/100-dik évben foglalták; ekkor támadt igazi Mózesünk, Szent Istvánunk, aki az ígélet földjét nemcsak a Nebo hegyéről nézte, hanem népét oda be is vezette. Ez az új haza a szent kereszténység természetfölötti világa, amelyben a magyar keresztény művelt népcsaládok tagjává lett. Új napok virradtak reá, melyek a hitre világosították és az erényre melegítették a nép szívét.

Hazát akkor nyertünk, mikor a keresztvíz kezdte megtermékenyíteni a rögöt; akkor lett sátor helyett házunk, mikor a templom köré építkeztünk; azóta lett drága, édes a haza, mióta szent lett s minden jelvényén a keresztény áldás szent olajcseppje reng.

Nézz végig kutató szemmel, keresztény lélek, s mutass föl valamit, amit a magyar nép nem a kereszténységnek köszön! Nem találsz! Hit, ház, haza, trón, család, műveltség, nemesség, erkölcs, erény, dicsőség: mindez a kereszténységből való.

Hazát tulajdonképpen a hit adott. Nem a hit vezetett a Kárpátok szorosain át hazánk rónáira, de a hit biztosította e hazát számunkra. Volt itt előttünk sok nép: német, római, szláv; s amint jöttek, úgy mentek: elsodorta őket az áradat. Miért nem fogózkodtak Tátra, Mátra, Fáttra szikláiba? Miért nem építettek sáncot az ár ellen? Az ár megjött, szorította őket s nem volt horgonyuk, melyet a bőszült árba ledobhattak volna. Jött a magyar; azt is szorította a népek tengere; de volt horgonya s azt ledobta az árba; a horgony a kereszt volt s az leszegeződött a hármás bércre, azóta is ott ragyog a magyar címerben.

Békét nekünk a hit adott régen és újabban. Elapadt volna a magyar vér pogány őseink csatáin; elszivárgott volna idegen földön nemtelen garázdálkodásban, ha nincs, aki a vért nem a porondra önti, hanem verejtékes munkában gyöngyözteti s kamatoztatja. A kereszténység tapasztotta be a vérvő nemzet sebeit, mikor a harc mestersége helyett az ipar s földművelés munkájára tanította. A kereszténység szabadította föl a török járom alatt tespedő népünket, s visszaadta, bár csak kis részben, azt a sok áldozatot a XVII. és XVIII. század törökverő csatáiban, mit a magyar nép a keresztény nyugatért hozott háromszáz éven át.

Műveltséget, eszményeket nekünk a hit adott. Az építette templomainkat és iskoláinkat, az közölte velünk a műveltebb nyugat szellemi kincseit. Magyarország régtől fogva az a hely, melyen a nyugat s a kelet találkozik, s ez is, az is foglal; itt van a vízválasztó vonal, melynek egyik lejtőjén az európai haladás fejlődik, másikon az ázsiai tétlenség vesztegel. Mi lesz a magyar nép sorsa, ha nem Róma, hanem Konstantinápoly vonzza; ha nem II. Szilveszter pápa, hanem a bizánci császár küld Szent Istvánnak koronát? Mi is az al-dunai népek késő ébredését várhattuk volna; így pedig a műveltség kizáró határait Erdély mögé vetettük; műveltségünket biztosította római kereszténységünk. Valamint más népeket, úgy minket is kiemelt a megtestesült Istennek kegyelme és hatalma a legmélyebb vallási, erkölcsi, értelmi zűrzavarból; szívet adott nekünk, felebarátot mutatott az emberben, kiben üldöztük és gyűlöltük ellenségünket; feleséget, gyermeket adott nekünk, akit addig csak jószág-számba vett; igazságra tanított, melyről lemondunk; erkölcsre, tiszta életre, melyet lehetetlenségnek néztünk. Honnan szereztük világos és általános erkölcsi ismereteinket, s honnan az igazi fölvilágosultságot, a jóakarató nézeteket, a valódi házias élvezeteket, az egyéni biztonságot?

Ki építette házainkat, ki alapította városainkat, ki csinált nekünk utakat, ki adta a tízparancsolatot, ki ismertette meg az illemet és tisztességet? Mindezt a kereszténység tette.

S hogy amit tett, azt az idők árja le ne mossa, s amit plántált, azt a népek viharja ki ne szakítsa, *összeforrasztotta maga-magát a nemzet életével*; királyokat adott nekünk, akik szentek, koronát adott, amely szent korona, hogy amikor nagy királyaink sírjait keressük, oltárokhoz járuljunk, s mikor nemzeti ünnepet ülünk, istentiszteletet tartunk, s mikor a koronára emlékezünk, a szentek aureolája jusson eszünkbe. S mikor megkeresztelt minket apostolai, Szent Adalbert és Szent István által az Úr, keresztanyául a mi szent királyunk magát a boldogságos Szűzet jelölte ki, legyen az a nemzet anyja, oltalmazója és pátrónája; azontúl a magyar zászlón a szent Szűz képe lengett a Szent István, László, Imre, Szent Erzsébet, Margit, Jolánta, Kinga, az Árpádház dicső szentjei lebegtek a zászló körül s lelkesítették a nemzetet dicsőséges 900 éves harcaiban.

Jöjj népem virága, hazám ifjúsága, menjünk föl a hegyre...

Ifjúság, neked erő kell!

Kedves fiaim! 900 év előtt Isten a magyarnak királyt, a királynak szent koronát adott; de a király szívébe vigaszt, a szent korona mellé örangyalt voltaképpen Szent Imre hercegen állított, mert a nemzet jövőjét – egy tiszta, erkölcsös, életrevaló ifjúságnak nevelését, irányítását – ez eseményben biztosította számunkra.

Szent Imre herceg eszmény, a magyar ifjúságnak eszménye. Nem trónra ültette őt az Isten, de oltárra állította, nem koronát tett a fejére, de aureolát, dicssugárt fűzött homlokára; nem rendelte, hogy 1038 után, apja után uralkodjék 1–2 évig, hanem százados, évezredes missziót s hivatást adott neki, hogy életet, lelket, lelkesülést leheljen mindazokba, kik e törzsből valók és e hazát erejük s erényük által nemzetük számára fenntartani s biztosítani akarják.

Szent Imre e célból, kedves fiaim, mindenekelőtt liliomos zászlóval áll életeken; e liliomos zászló a tiszta vérnek a zászlója. Már az ószövetségi Szentírás telítve van a tiszta vérnek tiszteletével. Ne ölj: vért ne onts! Ne paráználkodjál: vért ne ronts! Az újszövetségben az evangéliumnak a prologja hangoztatja: Nem kell nekem állat, ösztönös erő, hanem nemzedék, mely Istenből született, nemzedék, melynek szívében tiszta vér csörgedez, amely a tiszta vérnek a lehet, lelkesülését tudja lelki világában megőrizni, nemzedék, mely szüzi és erkölcsös.

Kedves ifjúság, ez program és eszmény!

Ezt kívánja, hirdeti Szent Imre a XI. század kultúra-szegény, de erőteljes, természetes környezetéből, abból a szegényes Fehérvárból, ahol ő még alig lakott házban, csak sátorban. Ez az igazi ifjú, aki körülövezi magát és imádkozik; aki tudja, hogy az ember lelki világában is áldozatokból él. Ő letöri magában az állatot, ráneveli magát vágyainak fékezésére, a test és vér ösztöneinek hitből vett motívumok szerint való kialakítására. Ember akar lenni, igazán királyi vér és ezt a méltóságát nemes, tiszta, szeplőtelen erkölcsösségben óvja meg.

Érzitek, kedves fiaim, mit hirdet ez az Imre herceg? Hirdeti azt az „inexhausta pubertast”, mint Tacitas mondja, azt a ki nem merült ifjúságot. Hirdeti azt az ifjú erőt, amely úr akar és tud lenni elsősorban azért, hogy akarni tud, azért, hogy parancsolni tud: rámutat arra az ifjúságra, amely az életnek titokzatos vizeit, forrásait fel nem kavarja szentségtörő kézzel; sürget ifjúságot, mely az Isten élettitkaiba bele nem avatkozik, mielőtt az oltárnál kezét kézben szívet szívért nem cserélt, asszonyhoz nem nyúl; amely elmondhatja, amit Bambergi Ottóról mondtak: *szemérmes, mint egy leány, de bátor, mint egy oroszlán.*

Ez kell nektek, kedves fiaim, ebben a korban, amely tele van élvezetvággyal, amelyben a képzelet meg van mérgezve, mely komfortos világban túlizgatott, túlingerült képzelettel lágyul s puhul a ti lelketek ereje.

S ha valahol, hát a fővárosban kell hirdetni ezt a fenséges programot. *Ifjúság, neked erő kell! És tudod mi a te erőd? A te erőd az Istentől megsegített, a kegyelemmel fölkent akarat. Ezen akaratban tanulj hinni, az erődben tudj bízni. Ezen erőben pedig akkor hiszel, ha meg vagy győződve, hogy amit Isten parancsol, azt mindig megteheted, ha törik-szakad, ha feszülnek is idegeid, s hogy azt meg, kell tenned, ha vértanúságba kerül is.*

Hazám édes, kedves ifjúsága, szeretném beléd lehelni a hősiesség erő temperamentumát. Kérlek, higgy az isteni erőben, mely rendelkezésedre áll; ha hiszel és bízol benne, akkor győzel. Ha azt hiszed, hogy gyöngy vagy, akkor tényleg gyöngy leszel, ha azt hiszed, hogy erős vagy, akkor erős leszel. Isten ezt a hitet akarja tőled: oldalad mellett állok – mondja – ne félj; bízzál, megsegítek. *Ha azt hiszed, hogy az Isten parancsol valamit, s hogy azt nem lehet megtartani, akkor elvesztetted erkölcsi méltóságodat; ha pedig azt hiszed, hogy meg lehet tartani, akkor meg is fogod tartani, s az isteni kegyelem még vértanúság által is biztosítja majd a győzelmedet.*

De Szent Imre herceg nemcsak a liliosz zászlót lengeti, mert az nem elég. Kell a zászlóhoz sisak, kell a harchoz vért, kell a küzdelemhez erőforrás. És ezt az erőforrást is szeretném előttetek föltárni, annak a nagy, hősiesség, elszánt akaratnak a nyitját szeretném nektek bemutatni.

Tudjátok mi az? *A hősiesség temperamentumnak nyitja a mélységesen vallásos élet. Szent Imre alázatos vallásossága.* Szent Imre oly környezetben nőtt fel, amely mélységes benyomásokkal szántotta fel lelkét: atyja apostol volt, nagybátyja, II. Henrik német császár, szent volt, nevelője vértanú volt; kora pedig: a X. századi kereszténység, várta a Krisztust, hogy mikor ezredéves lesz a világtörténet a keresztény érában, megjelen köztünk ismét az Úr; éppen azért mély, ragaszkodó, alázatos, imádkozó volt.

Szent Imrének szellemi világában Krisztus arca, a Boldogságos Szent Szűz, a dicső szentek bűbajos ragyogásban állnak. Hitében a pondus aeternitatis érzik; reménye halhatatlansággal van telve; temperamentuma az a mély meggyőződés, hogy az Istenhez ragaszkodnunk kell minden áron és a pokolt el kell kerülni minden áldozattal.

Éppen ezért ne gondoljátok soha, ha elkapatott újságírók mondják is, hogy Szent Imre herceg korcs, gyenge, életre nem való ifjú volt! Ne higgyétek, hogy a szentek erőtlének! Ne gondoljátok, hogy imádkozó gyermekek; igen gyermekek – de hősök is. Ne gondoljátok, hogy puha-testű emberek; dehogyan is; sőt vértanúknak való nemzedék voltak, kikén kicsorbult a legkeményebb acél. Ne gondoljátok, hogy tudatlanok voltak; nem ismerték a föld nagyságát vagy kicsiségét, az eget és földet, mint mi, de az Isten közel járt hozzájuk. Nem voltak erősek technikában, de erősek voltak fölséges, áldozni tudó akaratban. Nem éltek villamos fényben, de az Isten szeretetének ragyogása töltötte el egész valójukat. Ebből a forrásból merítették ők áldozatkészességüket, *ezt a forrást ajánlom én nektek. Legyetek ti is hívő, reménylő és imádkozó ifjúság!*

Ha ez a szellem megszáll titeket, nem fogjátok megcáfolni Szent Pál szavát, mert az evangélium bennetek is nem gyöngeség, hanem erő lesz.

Minden erkölcstelenség gyöngeség is. Szégyelje mindenki ezt a gyöngeségét, teljék el mindenki lángoló szeretetével annak, ami erő, épség, élet!

A mi erőnk forrása az Isten, a mi szabályunk, amely győzelemről biztosít, az Istennek föltétlenül bennünk is érvényesülő akarata.

Ez a liliosz zászlót lengető, a hitnek, szeretetnek forrásaira rámutató ifjú volt Istvánnak vigasza. Egy kedves, édes jegyes karján, szeplőtlen nyomokon indult meg a királyi trón felé, de nem a trón zsámolyához ért, hanem a fehérvári kriptába. A szent király reménye letört, csillaga eltűnt. De a századok folyásán reményünk újra kiserkent és csillagunk újra kigyúlt s *a magyar ifjúság élén ott ragyog Szent Imre herceg és biztat minket: Testvéreim utánam, előre!*

Én is azt mondom nektek! Fogadjuk meg: Hiszünk azokban az elvekben, melyekben Imre hitt, bízunk azokban az életadó forrásokban, amelyekből Imre táplálkozott s abban a királyi útban, amelyet Imre taposott.

Ám kedves fiaim, ha hisztek, akkor *a vért, a tiszta, szeplőtelen vért vízzé ne változtassátok; aki erkölcstelenül él, a vért vízzé változtatja. Szív legyen bennünk, nem szivacs, mely a pocsolyák vizével töltekezik. Szív, amelyben eszmék élnek, amelyben a lélek lelkesülést gyújt. A lelkesülés szent tüzét óvjátok meg; vigyázzatok, hogy szívetek hamuvá ne égjen! Szerencsétlen egy élet az, mely azt mondja: eltévedtem, hiába éltem, nem volt érdemes életem az életre; fölséges élet, mikor azt mondhatom életem végén: éltem, küzdöttem és győztem, mert hittem az erkölcsben és kiváltottam azt magamban életté.*

Kedves, aranyos ifjúságom, tőled is azt várjuk, hogy váltsd ki életté az eszmét, teremtsd meg a hitből élő tiszta, ifjú magyarságot.

Hogy mi lesz még 900 év múlva Magyarországból, nem tudom, de azt az egyet tudom, hogy akinek eszménye 900 év óta ragyog felénk, és nem hamvadt el, annak elvei el nem évülnek, forrásai ki nem apadnak, útja királyi út lesz, amely a megdicsőüléshez vezet mindenkor. Aranyos ifjúság, lépj rá erre az útra!

Isten akarja, Szent Imre kéri, mi meg váltsuk tetté és teremtsük meg az erőteljes, technikában, erkölcsben egyaránt győzedelmes magyarságot! Isten minket úgy segítjen!

A csatabárdos Szent a mi nemzeti ideálunk

A magyar kereszténység eszménye Szent László. Benne virágzott ki jellemző típusa a magyar kereszténység; benne forrt össze a keresztény szentség a nemzeti szellemmel. Addig a kereszténység idegen földbe ültetett fa volt; öntözte azt István könnyeivel, a hithirdetők keresztvízzel, a vértanúk vérükkel: meg is fogamzott, de még nem gyökeresedett meg úgy, hogy magába tudta volna szívni a föld sajátos elemeit s az elemek szerint színt, alakot, életet ölteni.

A kereszténység még nem volt magyar.

Szent István a nép apostola volt; hozzá emelte fel a nép tétovázó tekintetét s egy szinte érthetetlen szentség sugárzott feléje. Még idegenszerű volt ez a nagyság, még kizárólagosan s annyira önfeledve s gondolatlanul bámulta, hogy melegedni nála, örülni neki nem tudott; érzése nem tudta kiváltani a keresztény hitet.

Az alázatos, síró, mezítlábjáró István királyban okvetlenül lelküknek atyjára kellett ismerniök; de ennek az atyának csak gondjait és fáradalmait látták s törekvéseinek kimenetele iránt még kétségben lehettek. Hullámozott a kereszténység sorsával a nép érzelve s bizalma is iránta, s a pogányság tényleg fölütötte a fejét, üstökbe kötötte haját, s vadul tombolva kísérlette meg többször összetörni István művét. A magyar életet, a magyar eszményt kellett tehát kereszténnyé tenni, hogy ez a kereszténnyé lett nemzeti eszmény nyissa meg a hitnek a nép szívét.

Ez a magyar eszmény Lászlóban lett kereszténnyé és szentté.

Szent László nem tanít; ő nem apostol; de ő küzd, harcol, s győz a kereszténységért. A nép hajlamait, harci hagyományait, bátorságát, vitézségét lépteti be az eddig inkább csak tűró, szenvedő, csöndes megadású kereszténységbe, s ezzel vezeti be az Egyházat a magyar népeletbe. A népnek ugyanis a hős, a dalia, a vitéz harcos tetszik. Az ősi dicsőség pogány egén ott ragyogtak a hősök; a magyar kar, a bátor szív, melytől egy világ reszketett, nem szűnt meg lelkesíteni a népet, s eddig ez mind hiányzott a kereszténységben; az emberek meg voltak ugyan keresztelve, de a nép még nem; mert a nemzet akkor válik kereszténnyé, mikor eszményeit keresztelik meg.

A régi vitézséget Szent László tüntette föl önmagán; e jellemvonása által szívében ragadta meg a nemzetet; öröme s eszménye László lett; dicshimnusz zeng a legenda róla; alakjába beleszővődik a nemzeti lelkesülés minden nagy gondolata s meleg érzelme.

A kereszténység ezentúl már nemzeti életté, a keresztény király a nép hőségévé vált. Szent István koronája a hős Szent László fején a keresztény királyságnak s e királyságot megalapító vallásnak szimbóluma lett, mely minden más csillagot elborít, mely vízvázlatot magaslatot von Szent László kora óta a pogány s a keresztény Magyarország közé. Ez az a férfiú, ki alatt Magyarország végleg kivívta függetlenségét s belső békéjét, ki alatt nagyot haladt polgári s egyházi szervezkedéseiben s hatalommá vált keleti Európában.

László király vallásos, buzgó, szent, de ugyanakkor Árpádra s Bulcsra emlékeztet. Életét harcok töltik ki, küzd német, görög, besenyő, kun ellen, s küzd úgy, ahogy a magyar szerette s a keresztény korban még meg nem érte. Vállal magasabb mindenkinél, s ahol bárdja lecsap, megriad az ellen. A csatákban ő áll elül, megjelenése a győzelem biztosítéka, s az Isten kegyelmének záloga. László szent harcos, azért csodák körítik, bárdjában, kardjában természetfölötti erő is megnyilatkozik. Kettéhasad a sziklabérc, hogy a tátongó örvény elválassza őt üldözőitől; arany-ezüst értéktelen pitykövekké válik, hogy vitézeit az ellenség üldözésétől el ne vonja; ő röpíti el a nyílvesztőt, mely mikor lehullik, megmutatja a dögvész ellen a Szent László-füvét.

Íme Szent László dicsőséges alakja rámutat a nemzet életében érvényesülő vallásosságra. A vallás élet legyen, nemzeti élet is legyen. Erőtlen, dicsőséges nemzetek a vallásosság s a tiszta, szigorú erkölcs életét élik; erejüket onnan merítik; szemeiket odafüggesztik, bajaikra gyógyfüvet ott keresnek. Tegyük nemzetivé a keresztény erkölcsöt, azt a szigorú, tiszta erkölcsöt, melyet Szent László élt s a törvényeiben védett; természetesen nem a betű, hanem a szellem szerint. Nyugatról manapság oly szellemi áramlatok lengnek, melyek bizonyos elvénhedésnek jelei; a népek vénhednek s hinni s lelkesülni nem tudnak; a test és vér evangéliumához szegődnek; a hasznosságnak, a fölülkerekedésnek, az egyének egymás ellen való kérlelhetetlen harcának hódolnak. Ezek azonban nem a nyugati szellem felsőbbségének alkotó részei, hanem betegségei, s ha mi mint ifjú nemzet, a nyugatnak hajdan ifjú erejét magunkban fönntartani akarjuk, s a nyugat sorvasztó betegségétől félünk: tartsuk meg a népnek életében érvényesülő szent hitet; legyen a vallásosság nemzeti jellegünk.

Gyomláljuk, szántsuk, míveljük Szent László példájára az élet ez elhanyagolt mezejét. Építsünk templomokat, mint ő; tiszteljük a római pápában Szent Pétert, mint ő, aki az Egyház leghatalmasabb titáni harcában, melyet függetlenségért és szabadságért vívott, a jognak s az erkölcsi hatalomnak harcában a nyers hatalom ellen, VII. Gergely pápa pártján állt. Tehát az Egyház szabadságharcának egyik zászlósa Szent László volt, s így, ha az újabb történelmi tudomány tagadja is, hogy Szent Lászlót a keresztiesek valamikor fővezérükévé választották: azért ő a keresztért s a kereszténység atyjáért mégis mindig vitézül síkra szállt!

Vezérlő fejedelmünk koporsójánál¹

Nagy nemzeti ünnepet ültünk: végighordoztuk a hazán nemzeti fejedelmünknek, szabadsághősünknek, vértanúknak ereklyéit s az oltár előtt rázendítettünk a Te Deumra. Csakhogy itt vagy! – rebegete lelkünk – csakhogy itt van haló-porod, ahol lelked él! Temetünk is, de nem sírtunk, keblünket dagasztotta a diadalmas érzés, mely a hontalan hősök porából új életnek tavaszát várja. Szívünket átjárta a Gondviselésbe vetett remény, hogy az Isten meghihlette a király szívéét s megértette vele a nemzetnek közel 200 éve égbe szálló vágyát s

¹ 1906. okt. 29-én mondta Prohászka Ottokár ezt a beszédet 5000 diák előtt, mikor II. Rákóczi Ferencnek Törökországból hazahozott hamvai Budapestet értek.

folytatja majd művét ezentúl is. Átéreztük daliás kuruc idők mindenható lelkesedését, szabadságimádását, szédítő vágyakozását nemzeti szabadságra s ugyancsak átérezzük némi keserőséggel azt is, hogy a nagy célt, melyért ő küzdött, még el nem értük. Érte küzdött s elesett ő, s mi tovább küzdünk, hogy végleg győzzünk.

Kívánatos, hogy ha valahol, hát az ifjúság lelkében sírjon föl a kurucérezések e tárogatója s az ő feje fölött zengjen és vágtasson el az eszmék e tavaszi viharja. Kívánatos, hogy az ifjúság szemei előtt elevenedjék meg II. Rákóczi Ferenc legendaszerű alakja, s az ő kezéből vegye ezt a zászlót, mely régen is, most is ezt suttogja: ... „pro libertate.” Kívánatos, mert hiszen a népek szabadságának nagy napjai a népek ifjúságának ünnepei. Ifjú nemzetnek s *nemzeti ifjúságnak szívében nőnek óriássá az eszmények, és válnak világhódító hatalmakká a vágyak*; az ifjú lelkesülés tüzen forrnak egybe milliók; abból a tűzből lesz bennünk szabadságot lehelő s világot legyőző pünkösdi lélek!

De miféle ifjúságtól várhatjuk a nemzeti élet kitavaszkodását, az eszmék e boldogító megtestesülését? Rákóczi hirdeti: az erős s a küzdelmes, akaratos ifjúságtól; s Rákóczi buzdít: ezt neveljétek, erre érlelődjétek ki, s diadalra viszitek a nemzeti föléledés zászlaját.

Az erős akarotnak ifjúsága mindenekelőtt hinni tud Rákócziasan, vagyis mélységes, izzó, bensőséges odaadással. Ez az odaadás ragadja meg a gondolatot, s emeli föl, s tüzesíti át eszménnyé; gondolatból eszmény erős, lelkes akarat által lesz! Ez az odaadás teremt gondolatból hitet; *a hit az erős, lelkes akarat gondolata*; „Si credis ex toto corde.” „Ex toto corde,” „ex toto corde” hangoztatjuk; egész szívből lehet csak igazán hinni. Ez az odaadás tud lelkesülni, lángolni és égni; az értelmi tehetségeket az erős, lelkes akarat energiája ébreszti s tüzesíti; a művészet a lelkes akaratból veszi inspirációit, a kultúra munkáinak napszámosa ugyancsak a lelkes, erős akarat. Tanuljatok tehát erősen akarni eszményeket s első sorban tanuljatok Rákócziasan hinni.

Álljatok ki Rákóczi Ferenc hitének magaslatára s *osszátok érzelmeit*. Az ő eszményi világa az ő hite volt; teljes odaadás hatotta át szívét Krisztus s az egyház iránt, s ez érzésben meg nem rendült soha. Pedig sötét volt hazájának ege, léha a francia udvar légköre, megtévesztő a félhold fényes portája; de lelkét sötétségen, léhaságon, kétségen keresztül az erős akarat isteni hite vezette. *Tiszta, homálytalan gyermekszemmel nézett az örök világosság napja felé.* Platóval érezvén, boldog a nép, melyet a napsugár vezet, a népek napsugara pedig a mi Urunk Jézus Krisztus. *Rákóczi Krisztust hordozta szívében s lelkét a Szentlélek, a pünkösdi vágyak Szentlelke ihlette.* Szerette és gondozta lelki üdvét, ágostoni vallomásokban vallja be s bánja meg bűnét, imákat szerkeszt, melyek az Officium Rakocianumba fölvétettek. *Telve hittel s Szentlélekkel ragadja meg azután a Szűzmáriás zászlót, hogy a magyar szabadságharcnak alázatosan imádkozó, hősieen harcoló vezére legyen.*

Ifjúság, kezedbe veszed-e Rákóczi zászlaját? Vigyázz, csak hitben erős ifjúság hordozhatja azt. Aki kételkedik, az elejti, sőt eldobja azt. Hanem járulj a hitben erős hősnek ereklyéihez, hogy vehesd szellemét. Higyj vele! Hidd el, hogy az örök élet felé tartasz, halhatatlansággal telítve. Hidd el, hogy az Isten szól lelkedhez Krisztusban s napsugarat s csillagos égboltot vont fejed fölé hűséges, örök gondolataiban.

Hidd el, hogy isteni nemzedék vagy, s Athénnel s az apostollal mondhatod: „tu gar kai genos ezmén”. Hidd el, hogy e hittel a legnagyobb érzék lépett a világba s az benned is világhódító erő: ember vagy, de isteni, – korlátolt, de végtelen világot hordozasz magadban; halandó vagy, de a mennyország s az örök élet összes kincsei a tieid. Isteni nemzedék vagy! Nem pesszimista, nem sötét, dekadens, elerőtlenedett korcs, hanem. „semen Dei”; ember vagy, kiből Isten gyermeke lesz.

Ez a nagy akarat szükségképpen küzdelmes is. Küzdelmes azért, mert hatalomra tör; sisakot ölt Pál apostol szerint, „galeam salutis”, kardot ölt, kétélút, „gladium ancipitem” s Krisztus szava erejében indul, aki mondotta; „non veni pacem mittere”, nem békét, hanem harcot hoztam.

Természetes is, hogy aki a jobbat, a szellemet, az eszményt szolgálja, karddal, tűzzel s vassal dolgozik. Átalakított kard az eke s azért aztán a kultúra kertjévé változtatja át, s szépségbe öltözteti a pusztát; átalakított kard a kalapács, s azért aztán az alakatlanra alakot, a formátlanra formát, durvára finomságot, testre lelket, szolgaságra szabadságot kalapál. Hegyeket tör össze zúzóiban s kiolvasztja ércüket, hogy gépet, koronát öntsön, s szentségtartó kelyhet cizelláljon belőle; márványszirteket fejt, hogy remekműveket faragjon; kivágja a tölgyet, hogy oltárt építsen s az illatos hársat, hogy a Keresztrefeszítettnek fehérülő alakját faragja; összetöri a kvarcot, üveget olvaszt, hogy színes ablakokon szűrje be dómjainak homályába a napsugarat. *Az egész kultúra a harc jegyében áll, s ugyancsak küzdelem által válik állatból ember, emberből krisztusi, isteni lélek.*

Rámutassak-e Rákóczi kardjára, nem arra, mellyel hazájának szabadságáért küzdött, hanem arra, mellyel önmagát küzdötte föl az eszményi szabadság rettenthetetlen harcosává? Ez a kard az ő küzdelmes akarata, mellyel a bűnt letörte, melynek erejében pénteken Krisztus kínszenvedésére, szombaton a szent Szűz tiszteletére böjtölt, s éjjel fölkelte imádkozni; ez a kard az ő vezeklő öve, melyet magára ölt, hogy a lázadó testet a fegyelem erejében a szabadság tiszteletére szoktassa. S rámutassak-e Rákóczi zászlajára, arra a zászlóra, mely alatt magát hőssé, hazája szabadságának hőségévé képelte? *Az a zászló a Mária-kongregáció zászlaja, a harcias ifjúság zászlaja, mely szabadságért küzd, s rab nem akar lenni.* Ilyen volt Rákóczi Ferenc; Krisztus lehelt rá, s e lehelet a szabadság vágyává lett benne.

Az eszményi életnek, a krisztusi szabadságnak e hőse fogta meg s emelte föl a magyar szabadság zászlaját, gondolhatjátok, mily eréllyel, mily hűséggel? Mélyen meg volt győződve, hogy Isten küldi őt, aki akarja, hogy a magyar nemzet is szabad legyen. A kuruc hát azt tartja, hogy az Isten a nemzetet szabadságra teremtette; szabadságra, nem szolgaságra; virágzásra, nem szétmállásra; de ha akarja, miért nem teszi hát? Miért? Azért, mert a mi hitünk nem az a kuruc-hit, mely Istenből, Gondviselésből, isteni rendeltetésből táplálkozik. Reményünk nem az a kuruc-remény, mely leszakadó világok romjait erős gerinccel tudja fölfogni. Energiánk nem az a kuruc-energia mely imádkozik folyton s térdet hajt Istennek, hogy annál szabadabban emelhesse föl fejét. Még mi nem akarunk igazán; még mi nem járunk az eszmények sugárzatában, még nem élünk az önzetlen, lelkes hazafiság szolgálatában.

Kezdje ki ezt az irányt a magyar ifjúság! Legyen ezentúl október 29.-én is az ifjúság kalendáriumának ünnepe. Március 15-ike a magyar ifjúság ünnepe, ez juttatta diadalra a nagy, nemes eszméket s tavaszt hozott a nemzetre. *Legyen október 29-ike az ifjú magyarság ünnepe, mely a lemondás, a kétség, az erőtlen megalkuvás őszi ködében lengesse meg az eszményi, szabad, nemzeti élet zászlaját s suhogtassa, lobogtassa addig, míg valóra nem válik a haza szabadsága, a hitből élő, erős jellemű s ügyes kezű nemzedék szabadságában.*

A kereszt nemzete lettünk

A magyar nemzet a kereszt nemzete lett. A vállunkon kereszt, mezőinken, erdeinkben mindenütt kereszttek. Életünket a háború fúriája teletűzdelte kereszttekkel.

Lehet-e kereszt-erdőben élni? Lehet-e a szenvedést, az élet ősi ellenségét, szeretni?

Hogy is lehetne azt megérteni, hogy valaki a keresztet szeresse, mikor Szent Pál régen kimondta, hogy – és ez most is úgy van – a kereszt és a kereszttről szóló tan, pláne az ilyen tan, hogy: *a keresztet szeretni kell*, botrány és ostobaság. Hogy szeretheti a szenvedést egy egészséges, erőteljes lélek? Nem beteges irányzat-e az? Hogy szeretheti egy öntudatos lélek a megalázkodást? Vajon rongy-e az öntudatos szellem öltözete? A természet egyenesre teremtette az ember derekát. Vajon boldogságára válik-e, ha meggörnyed a háta s igavonó lesz? Dicsőségére válik-e, hogy a nyomorúság uralkodjék rajta? – Legyünk türelemmel s ne ítéljünk hirtelen.

Jézus nem beteges, gyöngé, pesszimista lélek, hanem öntudatos, hatalmas Isten-ember, ki hatalommal tanít, teremtő erővel alakít; királyi lélek, ki Pilátus kérdésére: király vagy-e te? azt feleli: az vagyok. Krisztus erős ember, az élet virágában, aki az Olajfák kertjében kimutatta, hogy emberi természete mennyire irtózik a szenvedéstől, vért izzad, mikor a szenvedésekre gondol; küzd a halállal, háromszor imádkozik s kínjában verejtékezik. – *Ha az isteni Megváltó mégis szerette a keresztet, az nem a természetnek, hanem tisztán a kegyelemnek az iránya.*

Nem az elkeseredésnek, a világfájdalomnak, cinizmusnak, a pesszimizmusnak árnyalata, hanem természetfölötti belátás és akarás. Szerette Krisztus a keresztet. Jóllehet nem angyal hozta azt, hanem Pilátus, a zsinagóga s Judás csókja. Krisztus azonban tudta, hogy a kereszt az Isten akarata. „Atyám, ha nem múlhatik el e pohár, legyen meg a te akaratom”, s most a te akaratom a kereszt, s mert annyi áldást kötöttél a kereszthez, s mert a lelkeket szenvedésben neveled s acélozod: legyen meg a te akaratom: én elfogadom, sőt szeretem a keresztet.

A keresztet csak akkor lehet megszeretni, ha az ember Isten kezéből veszi. A szenvedést szeretni nem lehet, a szenvedést csak gyűlölni lehet, mert a szenvedés a mi ellenségünk; semmiféle élet nem szereti a szenvedést: a tűz nem szereti a vizet, az öröm nem szereti a szomorúságot, az ember sem szeretheti a bűt, a bajt, a kínt, a halált. Ha valaki szereti a rosszat, azt csak mint jót szeretheti. Krisztus Urunk is így szerette, mint Szent Pál mondja: az elégetett örömeért, a kilátásba helyezett dicsőségért viselte el a keresztet; ebben van logika, van ésszerűség, van kegyelem, van természetfölöttiség is. Nem lehet szeretni a rosszat másként, csak úgy, ha jó kerül ki belőle. Krisztus azért szerette a keresztet, mert látta, hogy az dicsőségének és a világ legyőzésének fája. Így már mindenki megbékül a kereszttel: a diák, a tudós szereti a tanulást haszonért, élvezetért, dicsőségért; a beteg szereti a keserű medicinát, mert az egészségre gondol; a szántóvető verejtékkal öntözi barázdáit az aratás reményében; Krisztus is szereti a keresztet Istenért s az emberért. Ebben van logika.

A kereszt az Úr Jézus győzelmének zászlaja, dicsőségének jelvénye, azért szerette azt, s leküzdvén félelmét s iszonyát, mondá: keljete föl, menjünk. Akkor már nem a Judást látta, hanem az Istent; az a csók nem az áruló csókja, hanem az Atyának csókja, aki őt a keresztútra hívja. A zsidókban, jóllehet kajánsággal vannak eltelve, az Atyának az eszközeit, a kereszt fölmagasztalóit szemléli! Így tegyen az ember, bármi történik, s ha az emberektől jön is a rossz, lássa az emberek mögött az Istent, a kemény szenvedés mögött a dicsőséget. Ha valaki átértette az isteni Megváltónak gondolatát, ha fölértette, hogy a szenvedés dicsőséget varázsol ránk: meghajtja fejét, és azt mondja: ez a legnagyobb bölcsesség, Isten ereje és bölcsessége bennünk. Azért Isten ereje, mert az Isten akarata, azért bölcsessége, mert az Isten tud a rosszból jót csinálni.

Így lett a keresztből az a fa, melyen Jézus szeretetének tűzszlopa kigyulladt és fölcsapott az égbe. Így lett belőle bot, melyre rátámaszkodnak mindnyájan a csetlő-botló lelkek. – Így lett ágy, melyen Jézus szemét behunyta. – Így lett belőle beszédes fa, legalább is oly beszédes, mint a gyermeknek a kereszt édesanyja sírján, beszél neki nagy szeretetről, mely érte égett és hamvadt el.

Erről olvassa le minden érzelmes lélek Krisztus összes nagy gondolatait és mély érzelmeit.

Így lett a kereszt az Úr Jézus keretje. Ebben a keretben mutatta meg szenvedő arcát. Ebből a keretből akar ránk nézni, hogy mindenki, aki ráveti szemét, a kereszt által keresztezett arcban felismerje lelkének Atyját, vezérét, kiben bízhatik, példaképét, akit méltán utánozhat.

II. rész. A jövőt hordozó magyar ifjú egyéni élete

Neked élned kell, magyar ifjúság!

Magyar ifjúság, egy szavam van hozzád; szent, mint az evangélium, elevenítő, mint az örök remény: Neked élned, virágoznod, boldogulnod kell, elhervadnod, elpusztulnod nem szabad. – Igen, élned kell! Mikor a tavasz bimbót fakaszt, a nyárfa olajától illatos a levegő; mikor a májusi nap életet, színt, tüzet szór szét s a fakó földön kigyulladnak a virágok, mint az esti homályban a vörös, violás, kékesfényű csillagok: mindnyájunkat elragad a vágy, az élet vágya s balsamos lég, harmatos fű, csörgedező patak mind azt hajtogatja, – élni, élni vágyom!

S ugyan ki ne akarna élni, mikor minden éled s életet lehel? Mikor minden úszik napsugárban s jókedvben s a tavasz szeretetétől nemcsak a szív duzzad, hanem a cserje bimbója, a patak vize is?!

Életet szomjazok hát magamnak, s neked is, aranyos ifjúság, életet, mely halált nem lát! Tavaszt akarok hozni rád, melyben lelked kivirágozzék, világosságot, színt, tüzet akarok szórni rád, hogy szép világod legyen, világod, hol ragyogó eszmék izzanak, hol tiszta, meleg érzelmek fakadnak, hol nemes, küszködő nagy gondolatok, vágyak törtetnek. Életet, a hatalmas, a boldog élet elemeit, a hitet, a tiszta erkölcsöt, az erényt akarom lehozni rád a magasból, ha kell, Szent Pálnak harmadik egéből! Az ég esőjénél, az éj harmatánál termékenyebb áldást akarok leimádkozni rád, hogy mező, erdő, szőlő gazdagságánál gazdagabb életed legyen, s hogy ezen a vérrel öntözött, ágyúgolyóval fölszántott, emberhússal etetett földön te légy az a virág, melyen az Isten szeme megakadjon.

Erőssé, gazdaggá, boldoggá akarlak tenni. Akarhatok-e többet? Ördög, világ, test, szenvedély, képzelet sem ígérhet mást; nem ígérhet többet.

Avagy ígérni? Oh, igen ígérnek! Ígéretben nem szűkölködnek e kétes hatalmasságok. De te tudod, hogy természetükhöz tartozik szavukat meg nem tartani, s a te kötelességed, ifjú lélek, az üres szót megvetni!

S lehetséges volna-e, hogy nekik higgy s hozzánk ne szegődjél?

Hát nem látod, hogy e sáros lábú, alantjáró hatalmak mely ösztöneidhez fordulnak? E sáros, e szennyes, ez alacsony járáson megláthatod, hogy nem a magasból jöttek s nem a magasba hívnak. Szájuk leheletén megérzed, hogy nem életet lehelnek, hanem hogy bűn és halál van abba belekeverve. Ez a lehelet himes??? mocsarak fölött elhaladva magába szedte az aransárga, mérges virágok finom, bódító illatát, kriptákból szállt föl, hol hullákat és kincseket takar az enyészet, s mikor összeverődött, melegen, rekkenően, bódítóan megszállja lelkedet, hogy ábrándképekkel telítsen, sorvasszon és sírba döntsön.

Félre a halállal, de félre a bűn ígéretével is!

Újra mondom: *Neked élned kell!*

Az élet nagy korszakában²

Elment fölöttünk a nyár, virágai elszáradtak, kalászos tenger helyén száraz tarló ijeszt. Szótlan lett a határ, s ami szó van benne, nem édes az, hanem érdes; fülemüle nem csattog a virágos berekben, csak szarkák karattyolnak a nyárfákon s az akácokban; a pacsirta nem

² Veni Sancte napján.

szántja a halavány kékséget s helyette énekel, azaz hogy cirpel a szöcske s serceg a sarjában, mintha ollókat sercegetne egy láthatatlan s fáradhatlan köszörűs. Dísztelen lett a mező; az aranykalászok mögül nem kacsint felénk a búzavirág égbék szeme; kopasz lett az ünneplő pipacs, izzó pártáját elvesztette, s apró mákszemeiből nem kérünk a ropogós kalácsra. A napsugárnak is letört tüzes éle; későbben kel, korábban nyugszik le; munkájának java részét elvégezte; attól hull már az akác sárguló levele, attól cukrosodik a szőlő, édesedik az alma, s bámult meg a munkabíró parasztnak arca, nyaka és keze.

De ha el is változott a határ, ha fordult is nagyot a föld, ha feszerőit kiadta a nap, s színbe, zamatba, illatba, lángos lisztbe, fűszeres táperőbe fektette: a mi hevünk, szívünk heve le nem hűlt, a mi napsugaraink ki nem aludtak, a mi virágaink el nem hervadtak, a mi énekeink el nem hangzottak; nálunk egyre tavasz s nyár van egyben. Mi az élet tavaszában, az erőszerzés, a jellemképzés nyarában állunk; mi az élet legfontosabb korszakát éljük, s az iskolaév kezdetével e fontos korszaknak új váltójához értünk.

No ha így van, akkor hát kész a program: aki tavaszban áll, annak lelke friss legyen és harmatos, aki az erőszenés, az átalakulás nyarát éli, annak szíve teljék el a nagy hivatásnak érzetével, az álljon a munkába, s fogja meg két kézre az ugyancsak fontos föladatot, hogy ember váljék belőle s még pedig a javából.

E program alapján köszöntlek téged, magyar ifjúság! Sejtelmes lélekkel nézlek, nézlek és tisztellek! Ne vedd hízélgésnek vallomásomat, hisz én többet látok, mint te; szemeim előtt vonulnak el nagy hivatásod, lelkesülésed, harcaid, vágyaid, reményeid, kísértéseid, veszedelmeid; a veszedelmek mögött ott sötétlenek örvényeid, ott ijesztenek hajótöréseid s e szemlélet, ez öröm s e kín lelkemben egy forró vágygá olvad össze: bár élnéd át ifjúságod hosszú tavaszát s az erőszerzés sok ezer napszámú nyarát úgy, ahogy azt hited s kötelességérzeted parancsolja, ahogy azt gyermeki szereteted s ifjú reményeid sugallják! Bár élnéd át mint életednek legfontosabb s igazán *nagy korszakát*.

Van kétféle *nagy korszak*.

Az egyik nagy önmagában, a kifejlett erők hatalmában, az érvényesülő tehetségek szivárványos glóriájában; a másik nagy, mert a jövőndő nagyságnak s boldogságnak rakja le alapjait; mindkettő nagy kötelességeket teljesít.

Az ifjúság életét ez utóbbi értelemben mondom nagy korszaknak.

Nagy, mert nagy kötelességeket teljesít; nagy, mert a jövőndő, erőtéljes, nemes férfiélet alapjait rakja le.

Ennél nagyobb művet nem ismerek. Nagyobb ez, mint Rafael vagy Michelangelo műve, amennyivel a lélek több, mint a vászon s a kő, s amennyivel az arány több, mint a vonal s a szín. Nagyobb mű, mint Columbus vállalata, ki csak tengeren túl keresett új világot, mely végre is megint kő, sár meg por volt; mialatt mi a boldogság szigetei felé evezünk, melyekről az örök élet virányainak sassafras illata leng felénk. Nagyobb mű, mint a népfőlszabadítók harca, mely az alkotmányos, tehát külsőséges, jogi élet kereteiért folyik; mialatt mi harcot vívunk, mely lelkeket szabadítson, érzést nemesítsen s az öntudatos én-t az egész mindenség fölé emelje értékben s lelki erőben.

Ily mű ugyancsak nagy alkotás; értékében versenyen kívül áll; kihatásaiban örök. Fogj hozzá tehát Rafaeli ecsettel, Michelangelói vésővel, Columbusi merészséggel s a népszabadítónak áldozatos bátorságával. Vagy ha túl-nagyhangzású neked ez a beszéd, megmondom neked egyszerűbben: fogj hozzá *ihlettel* s maradj meg benne *kitartással*. Ihlessen az Isten s erősítsen a törhetlen kötelességérzet.

Az ihletből van elég! Szemeim előtt lebeg Rafaelnek egy ideális alakja e fölírással: „Numine afflatur”, „Istennel telt”. No hát ilyenek vagyunk mindnyájan, ha szívünk tisztaságát óvjuk s ha hitünkkel s ideális célzatainkkal nemcsak töltekezünk, hanem összeolvadunk. Lelkek vagyunk, kiket Isten telít és emel.

Az ihlet nyomában a kötelességérzet sem marad el.

Kivált, ha nem állunk elszigetelve, hanem vállvetve vívjuk az erény harcait. Olvadjunk egybe mindnyájan a nemtelenség s a léhaság elleni küzdelemben. Ha egybeolvadunk, legyőzhetlenek leszünk. A küzdelem egysége nagy és szoros kapocs; szorosabb minden programnál, erősebb minden pártszerű közösségnél; ez teremti meg a lelki egységet, ez biztosítja a sikert.

Legyen tehát az iskolaév a nagy kötelességteljesítés éve! Dolgozzunk benne serényen szebb, biztatóbb jövőnk alapjain!

Tündöklő, duzzadó vitorlakkal

Vitorlásunk fölszerelve, útra készen áll; horgonyait fölszedte, vitorláit fölhúzta, zászlaját kigöngyölyítette, de nem moccan meg addig, míg a hegyek vagy a tenger lehelete nem éri; ez dagasztja majd vitorláit, ez megcsattogtatja zászlaját s ad neki kedvet s erőt, szelni az Óceánt.

Az iskolaév elején vitorlásnak nézem én a diákságot; vitorláit fölvonta, s nézi a ködös tengert. Némely kis Achillesnek szemében még ott ragyog a honvágy könnye, de azt szét kell dörzsölnie, s nekivágnia az évnek, tíz hónap derűjének-borújának, neki kell vágnia a nehézségek keserű hullámainak, még pedig úgy, hogy keresztül is vágjon rajtuk; hej, ahhoz nem elég fölszedni az édes vakáció horgonyait, nem elég szétlebbenteni a tudomány papírvitorláit; nem elég ez, hanem ahhoz mindenképp az kell, hogy az ég leheljen belénk lelket s a vágyak óceános lehelete dagassza szívünket; erőre, létekre van szükségünk: a buzdulás hullámaira kell felkapnunk s a bátorság sugallataira szert tennünk, vagy, hogy a szót ne szaporítsam, megmondom magyarul:

Jókedvvel kell kiindulnunk s erre a jókedvre még a morfondáló fiúnak is rá kell magát nevelnie.

Megteheti.

A jókedv ugyanis az erő érzete. Ha az erőből érzet lesz, akkor mint öröm lép öntudatunkba. Így aki erejét érzi, akinek erős az izma, jó a vére s ruganyos a szervezete – aki erejét kiadni: tenni, küzdeni s dolgozni tud – az jól érzi magát, annak kedve van. Aki győzi, aki bírja, annak mind jókedve van. Azért jár minden siker s minden győzelem örömmel, mert ott erő érvényesül. A nehézségek leküzdése, akár mi küzdjük le azokat, akár csak nézzük is, örömmel hangol. Ha paripán vagy automobilon vágatunk, s a távolságokat legyőzzük, örvendünk; ha a magas Tátrára fölmászunk vagy a felnyilalló sast szemléljük, s a világ laposságát lenézzük, örvendünk; éppen úgy, mikor a természet fölemel a hegyek s a tenger s a csillagos égbolt fölséges benyomásaival, vagy amikor a művészet elárasztja lelkünket s magasra emel a vonalak, színek, hangok mély, misztikus folyamán: akkor is ezt az erőt, ezt a teltséget mint jókedvet, mint édes örömet érezzük.

Az erő s a szívteltség ez érzetével álljunk ki az év elején küzdelmeink s munkánk porondjára, álljunk ki fáradsalmaink s nehézségeink hegyei elé s mondjuk: meggyőzőm, meg, mert erős vagyok.

Erős pedig azért vagyok, mert teli a lelkem s a lelkem azért teli, mert érzem, hogy kötelességem teljesítve, az Isten akaratát teljesítem. A világok hőse épp úgy, mint a diákszoba lakója, az élet legnagyobb tartalmára csak így tesz szert, ha átérzi, hogy tőle az Isten most kötelességteljesítést kíván. Isten akarja! Fölségesebb indítóok nincs. Az isteni akaratot veszem és srófolom, lelkem szervezetébe pislogó, gyöngé, álmos önakaratom helyébe. Az én akaratom gyöngé s csúnya, tehetetlen s szeszélyes jószág, de az isteni akarat az erő és hatalom, s aki úgy ragadja meg életét, kötelességeit s dolgait, hogy isteni akaratnak nézi, az bizonyonnyal győzi. Mert ha Isten akarja, akkor megsegít, meg is teszem és ténnyé váltom akaratát.

Akarjátok, amit Isten akar s istenileg akartok, s megérezitek, hogy az akarat nemcsak szó és parancs, hanem erő, szivárgó erő, mely átjár s tettevaló fiúkat állít a világba. Istennel,

gondolataival, világosságával, szeretetével, melegével s erejével van tele a világ, mint ahogy párával, fénnel s hővel az őserdők légköre; s nézd, mily kedve van, emberileg szólva, annak az erdőnek, hogy szívja magát teli harmattal s napsugárral, hogy fakad és pattog, hogy feszül és szépül, s kiszövi az ég ajándékaiból a földi élet illatos szépségét. Nekem is rendelkezésemre áll az Isten, akarata környez, s kegyelme emel, s ha a természet napsugárból, harmatból s a föld élettelen elemeiből tud szőni menyasszonyi ruhát s örvendező életet, hogyne tudnám azt én, mikor Isten akarja: kegyelme segít rá.

Ismétlem tehát: erős vagyok és győzöm, s azért jókedvvel fogok hozzá.

De az erővel úgy átlag s nagyjában be nem érem. Rendelkezésemre áll ennél több.

Úgy látom ugyanis, hogy *jó kedv ott van, ahol a lélek lendületes*; hol nem a kelletlenség, kedvetlenség, restség üt tanyát, s ólomlábbon járnak fajankók; hol nem úgy köszöntik a reggelt, hogy ásítognak ima helyett, s örülni, kacagni injekciók nélkül nem tudnak; hanem ahol pezseg a friss, tiszta vér s szárnyát csattogtatja a bátor, egyenes, tiszta lélek.

No, ha lendületes lélek kell a jókedvhez, hol találunk olyat, ha nem ott, hol lendület, lendítés, indulat, indítóok van páratlan bőségben. Tekints indítóokaidra! Hited s lelkiismereted kötelességek elé állít s életre utal, melyet elvesztegetned nem szabad; ifjúságra mutat, melynek tisztának, erősnek, világosnak kell lennie; útra állít, mely kiindulás az örökkévalóságba, a szentek közösségébe; s az angyalok társaságába vezet, génuszok közé, hol ripóknak bizonyulsz, ha velük rokon nem leszel s e közösségben körülzsongnak az engedelmességre, bizalomra, tiszteletre, tisztaságra, erőre biztató sugallatok. Indulnod, lendülnöd kell e környezetben, mert millió láthatatlan kéz nyúl feléd, millió kar támogat, s lelked mélyéből két édesen szerető szem, Jézus tekintete, biztat. Tétlen, érzéketlen nem lehetsz, hanem bizonyára kitör lelkedből a szózat: Rajta hát, vonzzatok, emeljete, indítsatok szent, titokzatos hatalmak! Csupa lélek s érzék akarok lenni illetétek iránt, csupa készség s szomj sugallataitok iránt! Indulok, mert indítottok, lendülök, mert szárnyaitokra veszték!

S ha valakinek ily eszményi világossággal van átítatva a lelke, annak okvetlenül fölmelegszik s lobot vet a lelkesülésnek szent lángjától a szíve. Az már nem morfondál s nem kételkedik, hanem érzi, hogy ereje van a tethez; az átéli azt, hogy az elvont gondolatok s fogalmak tehetetlen, gyöngé árnyak ugyan, de az élet hatalmaivá lesznek, ha mint Homér alvilági árnyai, vért isznak; benne is gondolatból gyújtó eszmény lesz, ha a gondolatba szívet, vért ereszt, vagyis ha megszereti azt; ha bizalommal, tisztelettel s lelkesüléssel köríti; ha szólítgatja, hogy feleljen s ébresztgeti, hogy foglalja el szívét s vigye és ragadja s tegyen vele, amint tetszik neki. A diáknak, ha lendületes s virágos lelkületre akar szert tenni, féltékenyen kell óvnia lelkének érzékenységét s lelkiismeretességre, a nagynak s szentnek tiszteletére, a tisztának s érintetlennek szeretetére s az Istenközelség édes élvezésére kell önmagát nevelnie. Megérzi akkor, hogy mi az a „szellem és lélek”.

Ez a szellem és lélek kell a diákéletbe, valami e duzzadó lelkesülésből a tiszta, nemes ifjúság fehér vitorláiba. Legyünk meggyőződve, hogy a szerencsés tengerjárás titka s kulcsa a *jó kedv s az isteni öröm*.

A természet élete is csupa harc

Az Alpések mély völgyeiből írom e sorokat, köszöntésül néked, magyar ifjúság! Hangos, csobogó patakok partján írom s árnyékban, melyet égbemeredő hegyek vetnek a lelkekre. Szemeim a sziklaormokon járnak, hol megtépett fenyűk szaggatott sövénnel kerítik be az örvényt. Minden ilyen hegy egy-egy angyal nekem, ki az Isten fölségét hirdeti s bár a föld porába nyom le, mégis fölölel, föl a végtelenbe. Nézem, nézem e vakmerő, szétfoszlott csúcsokat, melyeken viharok szárnyán a rombolás szelleme jár, s dörög és pörög és csattog s megtépáz minden bokrot és fűszálat; úgy tetszik nekem, mintha ősrégi dómok maradványait látnám bennük, melyeket angyalok építettek s ördögök dúltak szét; majd ismét oltároknak

látszanak hová hajdan az ég ereszkedett le, most pedig már csak a napsugár tüze s a felhők borongása váltakozik rajta.

Mi hát mindez a csúcs, torony; hegy s orom? Romhalmaz tán s az enyészet városa? Mik ezek az ormok? Talán bástyák, melyek mögül levált szikladarabokkal bombázza a halál a völgynek életét? Mik e kiálló, csupasz szirtek? Talán a meghalt szépségnek fehérítő csontváza?

Nem, nem temető ez a bizarr hegylánc, még kevésbé az enyészet trónja, hanem küzdőtér, ahol az élet küzd a halállal. Nézd a gyalogfenyő gyalogjáró hadát fönt a sötétlő ormon; sorai lekötik a törmeléket; moha és áfonyacserjécskék egymásba fogódzva másznak fölfelé; selymes, bolyhos füvek beleeresztik gyököcskéiket a sziklarepedésekbe s igénytelen ágyat vetnek az életnek. Minden fenyűszál egy-egy zászló, melyet az élő, virágos, illatos természet lenget; fölkúszik vele az ormokra, s hirdeti, hogy *legyőzi a halált az erőteljes hódító élet*.

Most pedig félre veletek, fenyűgallyas képek! Félre veded orom s illatos fenyűszál! Bérceitek helyett

„Látom az alföldi rónát,
Ezüstcsíkok kígyózzak át,
Szélmalom négy forgó szárnyát
S kis pacsirta hívja párját;

S látok egy nagy, hős küzdelmet,
Mit Klió könyvébe jegyzett,
Mit ifjaink küzdenek végig,
S lángja fölcsapott az égig”.

Sok romot látunk magunk körül társadalmi életünkben. A hitetlenség az a kőgörgeteg, mely törli az égbetörő szellemeket, s porrá, sárrá, nemtelen törmelékké őrli össze. Az erkölcstelenség, azaz a lelki meztelenség, mely kivetkőzteti az embert nagy érzéseiből, s csupasszá, szegénnyé lesz tőle az érzés s az ihlet. Ezek a romboló hatalmak hadakoznak az élet ellen s lecsúsztatják az emberiséget az erény s az áldozatkészség illatos s éteri magaslatából a kényelem s az önző életnek völgyeibe.

A legfájdalmasabb s legszomorúbb látvány pedig a hitében hajótörést szenvedett s erkölcsében megmérgezett ifjúság! Van itt rom, van itt enyészet és csontváz! A tiszta erkölcsnek színpompás s erőteljes életét lemosta róla a szenvedély lucskos felhőszakadása; szemeibe belevette magát a halál; homlokát fölszántotta a korai vénség. Büszke és döllyfős lett, s magasan s makacsul hordja fejét, mely fölé nem az azúrkék ég, hanem az Isten bús haragja illik.

De ha van is rom népünk s ifjúságunk lelki világában elég, mégsem veszjük el reményünket, s nem hisszük, hogy a hívő lélek magaslatait megtörje, s a tiszta szív gazdag világát elpusztítsa a bűn enyészete. Küzd a hegyeken a természet a halál ellen; küzd a lelkekben is a kegyelem a romlás ellen. Nekem minden ifjú, ki e harc zászlaját lengeti, egy-egy erőteljes, illatos fenyűszál, aki neki veti lábát a hanyatlásnak, s útját szegi a dicstelen mélységbe való csuszamlásnak. Nagy s nehéz földadatot szolgál, mikor az emberi életnek magaslatait, hol csillagokkal érintkezik a lélek, hitetlenség s erkölcstelenség által letörni nem engedi. De a viharedzett, gyantás fenyű is tehetetlen a csuszamló hegységgel szemben, míg egymagában áll; erdők kellene oda, hogy megkössék a talajt; úgy vagyunk a lelki s a társadalmi világban is. Egy nem győzi, de a tömeg győzi.

Szabadságot akarunk, rabok többé nem leszünk. Férfiakká neveljen bennünket a felvilágosult, vallásos meggyőződés s szabadítson föl a szenvedély békóiból a tiszta, erkölcsi

érzés. Jézus kegyelme kineveli bennünk az erőt, a meggyőződést, a jellemet; a szent Szűz szeretete pedig ihletet ad s tiszta vért biztosít.

Így lesz aztán bennünk élet, s mint férfiak lépünk a világba. Miután érteni fogjuk hitünket, nem imponál majd nekünk a tévely, ha világhírű tollak sercegik is azt füleinkbe, s mert hitből s hit szerint fogunk élni, nem kábítja el lelkünket a szirén-ének, mely édesen s lágyan kezdődik, de a csalódás s a kétségbeesés diszharmóniájával végződik.

Magyar ifjúság, e program alapján fogj kezét! Karöltve, vállvetve állj ellent a haza romlásának! A hármás bércű haza is romlik, szirtjei omlanak, görgeteg temeti el a virágos rétet: magyar ifjúság, légy te e hármás bércnek illatos erdeje! Akaraterőddel állítsd meg a pusztulást, erényeiddel takard el az önzés szakadékait, jellemmeddel éleszd föl a régi nagyság emlékeit.

Mit tanulunk a szűzies erők tengerétől?

Tengeren tengerről írok; Óceánon gondolkodom a szellemi világ tengeréről, melyen ti is eveztek, melyen ti is küszködtök s hogy hajótöröttjei ne legyetek, a „Stella Maris”-t, a „Tenger Csillagát” nézzétek bízó, hűséges tekintettel.

Elnézem nappal, elnézem éjjel ezt a búbajos, tiszta mindenséget. Elnézem nappal a kék eget, a kék tengert, a távolban kéklő hegyeket; csupa kékség minden; a mennyország színébe öltözködött a föld is; csoda-e, hogy az ember is közelebb jár itt örök reményeinek s nagy s nemes vágyainak mennyországához? Elnézem éjjel az egymás fölött borongó, *kettős* sötétséget; az *eget* csillagaival, melyektől sötét marad, s ki nem világosodik a fölséges égbolt, s a *tengert*, ezt a rémes, hullámozó sötétséget, melybe a hajó hófehér, taréjos hullámokat szánt, s erre a bolyhos vízből szőtt hermelinre ragyogó gyöngyöket, szentjánosbogárkákra emlékeztető villamos, fényes pontokat szór a tenger kincses nemtője. Akár éjjel, akár nappal nézem, oly sokatmondó nekem ez a tenger, s szeplőtelen, nagy érzések emelkednek mélyeiből. Tiszta, párás lehetet lehel rám, s erősít s éltet vele.

Szűzies itt minden; távol a profanált, poronddá, piaccá, mocsárrá taposott földtől. A város és falu mételye nem hat el ide; ott az ember elront mindent, s lefokozza a fölségest is; itt nem úgy van; itt az eszmék nem hamvadnak el, hanem a változatlan, kék mélység fölött mindig első, tavaszi szépségükben ragyognak. A tenger változatlan. Hullámait ugyan dsundák, triremisek, keresztes-hajók, norman lélekvesztők, modern hadihajók szelik, de a seb, melyet hátán hasítanak, hamar forr s emléke nem marad fön; az az ősi víz olyan most, amilyen volt akkor, mikor egy más világ körvonalaí tükrözödtek rajta. Csoda-e, hogy megszállja lelkemet e kék tükör felett a Fölségesnek tisztelete s szívemet eltölti a végtelennek s az örökkévalónak érzete?

Ez érzések miatt szeretnék én téged is itt látni, magyar ifjúság! Nem a tenger miatt, hanem a tengeren járó s a tengereken szárnyra kapó lélek miatt, hogy téged is megszálljon, bármerre jársz s bárhol is élsz, ugyanaz a lélek.

Ez a lélek a *végtelenségnek* s az *erőnek* lelke. A *végtelenségé*, mert az örök, mély gondolatoknak hullámaira és a mű s a művész érthetetlen nagyságának tengerére utal; az *erőé* pedig azért, mert az erős vágyak s kiolthatlan remények s a lankadatlan törekvések messziségébe int. Ne mondj le az előbbiről s törekedjél az utóbbi után.

Ne mondj le a *szűzies tisztaságnak* s az *érintetlen erőnek tiszteletéről!* Az a nagy, profanált társadalom, melyben élsz, sok tekintetben már blazírt, s eszmét s lelkesülést nem tanulhatsz tőle; értsd meg hát, és szánakodjál rajta, de ne térj útjaira! Az a társadalom nem szűzies; legifjabb ifjúságát s életének legszebb virágzását elfecsérelte könnyelmű életben; most már hervadt s erőtlen s az erőt meg nem érti. Nem érti azt, aki lelkesül, s még kevésbé, aki küzd. E mételyes, tehetetlen szellemmel szemben nézz ki a két végtelenségre: az égre s az örök elvek s igazságok tengerére. Ha az égre nézesz, már látod a tengert. Mert a tenger az

égnek s az ég a tengernek tükre! S olvasd le az ég tengeréről a szűzies, tiszta életnek megtörhetlen, szent törvényét, s szívjad tele lelkedet e törvény szükségességének érzetével! Csak az, ami erős és romlatlan, csak az élhet és győzhet. Csak annak van üdesége, termékenysége, gördülékenysége. Abban van a mélység, melyben gyöngyök gyöngyöznek s az alkalmas a lelki fölemelkedésre!

Tekintsük az életet, az erőt, a szenvedélyt, a bajt, a szépséget s az élvezetet mindig e nagy törvénynek szempontjából; suttogja körülöttünk minden csak azt, hogy *élj tisztán* s szűziesen, ha erőteljes s mélységes életet kívánsz élni. Nézz és szemlélj mindent ez erős élet színeiben.

De a tenger ezenkívül *a küzdelmeknek s a törekvéseknek messzeségébe is int*. Odahív partjára s kitarja elének végtelenségét. Mintha csak hallanám szavát, azt a néma szót, mellyel buzdít: nézd a világgözkledés útjait, a harcok tereit, melyeken az ember esze s vágya küzd hullámokkal, örvényekkel; nézd a nehézségek tornyosulásait, melyeken át kell törnie, hogy érvényesüljön. A világfölfedezők, a conquistadorok mind erre jártak; e küzdelmekben ébredt föl energiájuk s a titokzatos távol s a kihívó, taréjos hullám nevelte ki őket nagyokká s hőssökké.

Szeresd az erőt és adj érte tiszta életet – mondtam előbb; *szeresd az erőt s fejtsd ki ezt a szeretetedet küzdelemben* – teszem hozzá most; mindkét buzdítás a tenger szózata.

Az erőt csak az szereti, aki azt a küzdelemben beleviszi, s a harcban érvényesíti! A magyar ifjúságnak erre van legégetőbb szüksége s ezt a szükségét fényesen kielégíti, ha a szent kereszténység küzdelmes zászlaját becsülettel lobogtatja. Ne kételkedjünk, s ne essünk kétségbe e harc kimenetele iránt; sőt legyünk mélyen meggyőződve, hogy győzünk! Mienk a jó, mienk a legjobb; a jónak okvetlenül győznie kell. Atheizmus, azt mondani, hogy a jó a világban nem győzhet, s erkölcstelen, gyámoltalan lemondás volna azt hinni, hogy egy jobb, nemesebb fölfogás s az erkölcsi nézeteknek tisztulása ki nem alakulhat köztünk. Azt kell tehát hinnünk, hogy igenis erővel s harcban érvényesülnek eszményeink. Ha elhisszük, már bennünk vannak a jobb élet csirái; ha harcolunk, már mienk a jobb jövő. Minél élénkebben jár át bennünket ez a meggyőződés, annál életrevalóbbak vagyunk, azért nem tehetünk jobbat, mint hogy telítjük magunkat a nemesebb életnek vágyaival s belefektetjük legjobb erőinket az érte való harcba!

Ezt a két érzést, a *szűzies életnek s az erőnek szeretetét* lehelje rád a tenger, mely szenteket s hősokeket nevel; ezt a két elvet olvasd le búbajos tükréről, mely a nagy lelkeknek s erőteljes, egységes jellemeknek tükre. De azt fogod erre mondani: oh, de hol van, mennyire van kis falum, tanyám s pusztám határától az a tenger? Hogy lehelje rám a szenteket s hősokeket nevelő lehetetet?! Hadd el! Mondtam már neked, nézz az égre, nagyobb az ég, mint a tenger, s ez csak kis tükre annak. Mennyi szentet éltetett a puszták lehetete s hány hős nőtt nagygyá a fenyvesek s a tölgyes erdők tisztásainak, vagy a csendes völgyek kaszálóinak illatából?! Messze van tőled a tenger, az erőteljes conquistadorok s fölfedezők lelkének tükre, de hadd el a panaszt! Minden harmatcseppben tükröződhetik a legnagyobb lélek, mint ahogy a legkisebb harmatcseppből ragyog felénk a nagy Isten szeme!

Hordozz tehát szívedben erdön-mezőn szűzies érzést, eszméért lángoló s harcaira buzduló lelket, s meglátod, hogy végtelenség tengere lehel rád, s eltölt a jobb, nemesebb életre vezető harci vágygal. E lehetettől lágyulsz, s e harci vágytól biztos győzelemre számíthatsz!

Jobb jövőnk tavaszi kertjében³

Elragadtatással néztük mi ezt a porondot, azaz hogy nem is porondnak néztük, hanem virágoskertet láttunk benne: Magyarország reménységének, erejének jobb jövőjének tavaszos

³ Az 1907.-i székesfehérvári tornaversenyen.

kertjét néztük, mikor a ti versenyetek, erőpróbátok, fegyelmezettégték bemutatásában gyönyörködtünk.

Elvonultatok előttünk dagadó kebellemel, sugárzó szemekkel, ritmikus léptekkel és megérezte, hogy hőseinknek, szentjeinknek, pátriárkáinknak haló pora dobbant meg lépteitektől, és – megdobbant a mi szívünk is. Lelkesedétek, erőtök, fegyelmezettégték azt hangoztatta felénk, azt kiáltotta világgá: Magyarország, neked ifjúság kell, mely az élet és erő jegyében áll, amely küzdőtérnek nézi az életet és magát meg nem adja, mert győzelemről álmodik, győzelmet szomjúhoz – a hazának.

Igen, kedves fiaim, testi erő kell mindenekelőtt mintegy alapul. Jób könyve dicséri a testi erőt, mikor azt mondja: „*Csontjai rézcsövek, porcogója, mint a vaslemezek*”. Dicséri a testi erőt a római író, mikor a gallokról, kik Brennus alatt a Capitoliumot ostromolták, mondja: „*Corpora plus quam humana*” félistenek ezek, nem emberek. Dicséri a római és görög szobrász, midőn szép, erőteljes alakját formálja. A barbárban ez megvan, de a kultúra emberének neveléssel, fegyelmeződéssel, edzéssel kell reá szert tennie.

De nem elég nekem, kedves fiaim, a testnek ereje! Nekem a vérnek ereje kell, a vér ereje, amely szeplőtelen, tiszta erkölctől ihletett erő. Amikor Skander bégtől az általa sokszor megalázott szultán kérte a kardot, a hős azt felelte neki: „*A kardot oda adom, de nem a kardban, hanem a karban van az én erőm titka, nem is a karban, de a vérben az én hősiességem inspirációja*”. Igen, a vérbe kell nekünk erőt, erényt, hősiességet kevernünk, ebbe a vérbe lelket lehelnünk, az ilyen vérből élő, lélektől sugallt nemzedék igazán a hősök nemzedéke, amely eszményekért él, harcoktól nem fél, s biztosan győzelmet arat.

Magyar ifjúság, ezt az erőt, ezt a tiszta vért, ezt az erőteljes szellemet, lelket kívánom én neked. Az ilyen ifjúság a lelkesedésnek, az eszméknek tűzcsóváit röpíti a haza minden terére, az ilyen ifjúság képes fölkelteni „rabsága kópárnáiról a beteg, megzsibbadt gondolatot”, a szabadságnak s nemzeti érzésnek, a gazdasági erőnek fellendült életét.

Látjátok, nekem ez a szellem kell! Nekem lelkek kellene, akik az erkölcsi erő önértében, a jövő föltétlen hitében, a munka szeretetében, a tiszta erkölcs szeretetében kiálljanak, s azt mondják: kevesen vagyunk ugyan s hazánk, mint a népek óceánján hullámtól csapdosott sziget, de élni, győzni akarunk és okvetlenül fogunk. Könnyű az angolszász fajnak, könnyű a hatalmas Amerikának, könnyű a tudományban, munkában megedzett német-germán szellemnek, sőt még a letaposott szláv népek millióinak is, de a magyar maroknyi nép: közülünk mindegyiknek hősnek, vértanúvá avatott léleknek kell lennie.

Legyetek tehát az eszmények emberei és a tiszta vérnek tüzeit, leheltsátok be a mi sok tekintetben elmaradt, alantjáró közéletünkbe, hogy amit nem bírtunk kivívni, azt ti, kedves fiaim, majdan valóra váltsátok.

Tehát kedves, aranyos, édes magyar ifjúság, te vagy az én hazám virága – kérlek, légy a mi koszorúnk! Magyar ifjúság, tűz vagy és erő, kérlek téged, légy őrtüze a magyar szabadságnak! Váltsd ki a te lelkesedésed hevében azt a szent reményt, mely egy *boldog, hatalmas, szabad, független* Magyarországról álmodik.

Az ilyen ifjúság a nemzet koszorúja s koronája, az ilyen ifjúság a nemzetnek harcokat vívó, győzelmeket arató ereje lesz.

Gyógynövények az út szélén

Országútjainkat s dűlőinket tarka gyógyfüvek szegélyezik; zsálya, üröm, fehérlóher, ezerjófű, szarkaláb, cickóró, ökörfark ingerkednek az utassal, hogy ahol az ember jár a maga elmaradhatlan árnyékával, betegséggel s nyavalyával, ott kéznél legyen, közel az útszélén az ingyenpatika. Igen ki, ki az országútra ült a mi édes, mézes, ürmös, illatos gyógy-flóránk, hogy virágos s harmatos szemmel tekintsen a vérszegény, csúzos, reumás, gyomorhajos, fejfájós emberre s fölkinálja magát neki; szinte pöröl vele, útjába áll, lábait megakasztja s

szemére hányja: te vén bolond, hát nem látsz, nem hallasz; itt vagyok; élet s erő lakik leveleimben s virágaimban; közel vagyok, közönséges vagyok, úgy hogy útszéli gaznak nézhetsz; olcsó vagyok, úgy hogy taposhatsz; de ha megvetsz, hej megbánod, mert nélkülem elfolyik, elszárad, elsenyved életed.

Ahogy az országúttal, úgy vagyunk az élet útjaival! Ezeket a poros, sziklás, nyaktörő utakat is az élet s az erő flórája szegélyezi. Vérszegényen, fáradtan, sápadtan halad el mellettük az ifjúság, beléjük ütközik, s nem látja, azaz hogy látja, de nem becsüli, s föl nem használja. Jár, megy, üget, siet... de a szeme, meg a lelke meg van verve vaksággal, hogy a szép, erős, nemes életnek vonalakban, rajzban s színekben remeklő művészetét, mely útonállója lett, ne lássa – hogy lapos, üres, beteges, gyöngé életének gyógyfüveit föl ne ismerje – hogy a zsályát, ürmöt, lóherét, szarkalábat, útszegélyét a nemes törekvéseknek ne méltányolja; meg van verve vaksággal; hogy az erős s szép ifjú életnek erőit s gyógyfüveit, eszközeit és forrásait föl ne használja s ezek által erőteljes, lelkes s boldog életre szert tegyen.

De ha vannak is sokan, kik az élet országútjának titkait nem ismerik, s panaszkodnak s nyavalyognak ott, hol csak a kezüket kellene kinyújtani, mi nem tartozunk hozzájuk. Mi nemcsak az országút porát szívjuk s emelkedéseit nyögjük, hanem látjuk a zsályát, ürmöt, lóherét, cickórót, útszegélyt is, az élet s erő titkait – ismerjük fejlődésünk forrásait. Mint ahogy megismerjük édesatyánk s anyánk szavát – mint ahogy lelkünkbe van beleéteeve anyatejjel s az első könnyek harmatával az atyai ház, az iskola, a templom, a mester, a tanító, a pap képe: úgy tudjuk s ismerjük, hogy hol fakadnak erőnk s boldogulásunk forrásai, tudjuk, hogy hol fakad az élet füve, s ha kell, az élet gyógyfüve is. Nemcsak gyógyfüves útszél, hanem egész gyógyfüves őserdő környékez minket, s ki akarja bennünk nevelni a romlatlan lelkületet, a rózsáslátást, a bizalmat, a munkaszeretetet, a hívő s szolid életfölfogást. Legyen csak szemünk, szívünk s kezünk hozzá.

Azt gondolnád tán, hogy ez a gyógyfüves őserdő a tudomány s a könyvek, a bölcs tanácsok, utasítások s buzdítások – vagy talán társaidnak jópéldája, szülőidnek szeretete, nevelőid szorgossága, tanáraid buzgósága – hogy ez az, ami éleszt, hevít és melegít, s ha kell, enyhít s gyógyít. Nem tagadom, hogy minden az égnek aranyos kegyelme, s aki élvezi, nem adhat eléggé hálát még akkor sem, ha hálából végig robotolná életét; de nekem, mikor itt a lelki élet csodafüveiről szólok, a felsorolt tényezőkkel nem lehet, nem szabad beérnem, hanem valami közvetlenebbre, egyszerűbbre kell utalnom; rá kell mutatnom valamire, ami után csak ki kell nyújtanom kezemet, mint ahogy a vándor kinyújthatja a zsályát s a cickóró után. S ez a legközelebb a legközvetlenebb valami nem a tudás, a tanítás, a könyvek – nem a szülők, az otthon, a templom, nem a tanárok s nevelők – nem a példa, a hősök s a szentek, sőt többet mondok, nem az evangélium s maga az Úr Jézus sem, mert ezek mind nem útszéliek, hanem nagyon is távol állnak tőlem, ha nem szeretem őket. Tudhatok én róluk, olvashatom a szent könyveket, beszélhetek szépen erkölcsről, kultúráról, megénekelhetem a vértanúkat, koszorút fonhatok az évszázadok elismeréséből a kereszténység fejére, de mindez csinált virág lesz kazal számra, s nem lesz rajtam az élet mezejének illata s harmata – nem lesz erő, lélek, öröm, lendület bennem.

Csak ha lelkem egyszerűségében s szívem őszinteségében átélem azt, amit a szép, tiszta, nemes, isteni életről tudok, akkor éledek föl, s telik el búbjával lelkem.

Élni, nemcsak tudni... *átélni* azt, amit szentek, hősök, könyvek s maga a Szentírás ajánl. *Átélni* a reggeli s esti imában s napközben való szerető megemlékezésben az Isten közelségéről... *átélni* a szentmisében, a vasárnap s ünnepnap megszentelésében a krisztusi életközösséget... *átélni* a tiszta lelkiismeret öntudatában az Isten vigaszait, a békét s örömet... *átélni* a világ csábjai ellen folytatott harcokban az akarat erejét s az Isten segélyét... *átélni* a szentgyónásban s áldozásban az utolsó-vacsora mennyet izgalmát... *átélni* az egyszerű, nemes jószándékokban, melyeket fölébrestünk, s a jócselekedetekben, melyeket öntudattal gyakorlunk, annak a virálynak kellemeit, mely az Isten

gyönyörűségének kertje. Tehát – ismétlem – *élni, átélni, gyakorolni kell mindezt lélekkel, öntudattal, ez az erőnek, lelki szépségnek, az örömek s kitartásnak titka.*

Aki megteszi, élni fog; aki nem teszi, nyavalyog tovább, de nem vethet követ senkire s nem okolhat mást, csak önmagát, hiszen azt mulasztotta el, ami legközelebb fekszik s legmesszebb visz, azt hanyagolta el, amit az útszéli bölcsesség hirdet: *kérlek, nem nézni és tudni, nem tervezgetni és sopánkodni, nem jövendőről s fényes életpályákról álmodozni, nemcsak tanulni s versenyekben kitűnni az ifjú erőnek titka és öröme, hanem mindenekelőtt mennyországot hordozni magunkban s átélni a legfölségesebbet, azt, hogy Isten van bennem és velem!*

Ennek a fölmagasztosult életnek a gyógyfüve azoknak az utaknak szélén tenyész, melyeknek útmutató fájára az van fölírva: „ad astra”.

Mindenki napja lehet saját környezetének

Egy fillérnyi kis napvilág gyúlt ki ódon házunk fala mellett egy ragyogó aranyos, kerti szironták képében. Mintha napsugárból lett volna pártája szöve s tiszta aranyból a szirma kiverve, úgy világított a vékony szálú füvek s a mohán kúszó repkény közt. S miután az ily néma ragyogás beszédet is szokott tenni, hát a napsugaras szironták megszólította a haragoszöld repkényt imígyen:

– Repkény, szerény, bűvös repkény, mi bajod van? Mit csúszol a földön s mit nyögsz a porban, mondd csak, fáj valamid?

– Bizony szironták-lelkem – feleli a repkény – szomorú vagyok, mert szerencsétlen vagyok; kegyetlen a sorsom. Az a tulajdonképpeni bajom, hogy vagyok, s hogy repkénynek születtem. Mi más dolgom volna, ha rózsának teremt az Úr, illatos, bűbajos rózsának; vagy ha tölgy lehetnék s viharokkal dacolnék; vagy ha csak szerény, kis ibolya volnék s illatomtól mámorossá válnék a pajkos, tavaszi szellő! De hát így csak repkény vagyok; nincs virágom, nincs illatom. Lábra sem állhatok; csúszom, mászom, tengődöm.

– Szegény repkény-bátyám – válaszolt a bús mondókára az aranyos szironták – hidd el, megsajnállok, hogy így csúszol-mászol porban s nyirokban s kidugod fejedet az útszélre, ahol letaposnak; de nem értem, hogy miért is tengődöl hát így, mikor azt az Isten sem akarja. Nem akarja, hogy búsulj örökös árnyékban; nem akarja, hogy csúszó-mászó légy s letapossanak; hanem azt akarja, hogy te is kússzál föl a magasba, s ágaskodjál bele a napvilágba; akarja, hogy érij föl közelebb ő hozzá. Ne maradj hát lenn, hanem egyenesedjél föl, kapaszkodjál, nyújtózkodjál; mindenekelőtt pedig emeld föl a fejedet, nézz föl; ha jól néztél föl, utána lendülsz!

De a repkénybe nehéz volt lelket verni s a biztatást még hűvösebben fogadta. „Szironták – gondolta magában – úgy sem lehetek; de ha még az is volnék, úgy is elhervadnék, aranyom megfakulna, s a pártám lehullna, s végre odajutnék, ahová most jutok.” De a szironták kiérezte a nyirkos lelkületet s a kétséggel s lemondással szemben kitérte aranyos kelyhét, s a lágy tavaszi szellőben megrázta szőke fejét s odavágott a borzas szkeptikusnak:

– Ne kicsinyelj engem; a szépséget nem mérik rőffel s a harmóniát nem mázsával. Ne azt nézd, hogy kicsiny vagyok, hanem hogy szép vagyok, s azt sem, hogy alacsony vagyok, hanem azt, hogy a nap remekel rajtam, – hogy napba nézek, s magam is filigrán, kis nap bár, de mégis a nagy naphoz hasonló vagyok.

– Hasonló a naphoz – ismétlé gúnyosan a repkény – nagy szó; de ahhoz test is kellene; az kellene, hogy világíts és melegíts; hogy szépséget sugározzál, s életet hints a földre s csillagokra; az kellene, hogy adj s folyton adj, s ki ne fogyj a jóból, ki ne fogyj magadból.

– Hát ne vedd nagyzásnak, repkénybátyám, de épp ez az én programom – feleli a ragyogó szironták – aki a naphoz hasonló akar lenni, annak jónak, tisztának, szépnek kell lennie, s önmagát adnia. Én is a fénynek, a napsugárnak, a melegnek, az életörömeknek vagyok

gyermeke, s mert az vagyok, hát azt sugárzom. Amim van, azt adok; jó vagyok, jót adok. A bogárnak szállást adok, a méhecskének mézet adok; emberszemet nyugosztalok, gyermeklelket örvendeztetek s vigasztalok, és ezt örömmel teszem s élvezem. S ha a gyermek hálából megsimogatna, s a méhecske viszonzásul mézzel kedveskednék, azt mondanám nekik; hagyjátok, köszönöm; nem adhattok nekem jobbat s többet, mint amit már bírok, mert jót tévén, még jobb vagyok, s lelkem sugárzásától el nem fogyok; hanem még jobban kigyulladok. Hanem hát – fejezi be a szironták – ezt csak az érti, aki megteszi. Elég hát a szóból; ne beszéljünk, hanem tegyünk. Te is tégy; pillants föl, emelkedjél föl, hasonulj a naphoz, s ha elváltotnál, akkor adj a jóból, adj magadból, s ne nézd, hogy kinek, hanem mindenkinek.

A szironták elhallgatott s a repkény elmélázott. Hosszú mélézás után végre is azt gondolta, hátha igaza van e ragyogó kis jószágnak. Megpróbálhatnám magam is, hogy fölnézek s nyújtózkodom s ágaskodom, s adok abból, amim lesz, adok a legjavából. Meg is tette, amit gondolt, s fölemelte fejét, s kihúzta magát, s jól esett neki. De azután azt gondolta, hogy mibe is kezdjen hát, hogy másoknak valamije legyen, s nekik jót tegyen. S meglátta a vakolatát hullató házfalat s a belőle ki-kikandikáló, szitáló téglákat, melyeket a verebek kikezdtek s a kikíváncozó ablakokat az első emeleten s azon fölül, s minden oly kopott, oly szegényes benyomást tett a repkényre, hogy azt mondta magában: Szegény, meztelen, vén fal s mázolatlan, korhadt ablakok, bizony rátok férne, hogy betakarnálak leveleimmel s szebb mezbe öltöztetném csupaszságtokat. S úgy látszott neki, hogy a fal s az ablakkeretek nem ellenzik irgalmas szándékát, s hogy az neki való mászó s burkoló munka volna, no meg jót is tenne vele, s adná, amije van, adná önmagát. Hozzá is látott az új munkához, s kúszott és mászott, s új hajtásaival eltakarta a meztejen köveket; gyökereket eregetett s beleékelte magát a falközökbe; tápot is talált a porhanyós vakolatban, s körül-köre mászva örömet lelte benne, hogy lassanként már nemcsak a falat boríthatta be szőnyegként, hanem, hogy apró tarka madarak is fészkeltek ágai közt, s jól érezték magukat hús s hű karjaiban. Mindennap tapasztalta, hogy nem él hiába, mert nem volna ott a falon madár és fészek és ének, ha ő nem kúszik oda föl; másrészt meg azt, hogy kiemelkedett a nyirokból, s közelebb jutott a naphoz, ő maga élvezte leginkább; izmosodott, bokrosodott a tisztább, frissebb levegőben, s nemcsak, hogy ki nem fáradt, hanem ellenkezőleg, kedve támadt, hogy csak följebb, följebb.

Egy nap már az emeletre ért föl s a nyitott ablakon bekandikálva látott ott egy halavány, szegény asszonyt, aki szorgalmasan varrogatott s közbe-közbe még szorgalmasabban köhécselt, s akinek oly jól esett volna a szép mező s az erdei levegő. S mikor a varróné a túbé cernát húzva az ablakon át kinézett, megakadt a szeme a kúszó repkényen s önkénytelenül is kinyújtotta feléje karját, mintha üdvözölni akarná s beszédes lett a szeme, mintha csak azt mondaná: be jól teszed, kúszó repkény, hogy a szegény varrónőhöz feljöttél s megvigasztalod friss fakadásaiddal magányában! Szép vagy, üde vagy; örülök neked s fölvidulok rajtad. Aki téged ily pompásan öltöztet, a mi mennyei Atyánk, az rólam sem feledkezik meg.

S a repkénynek kimondhatatlanul jól esett, hogy a varrónő lelkébe belevilágíthatott s a több jónak reményében azontúl még szorgalmasabban eregette hajtásait s keretezte örökzöld lombbal a varrónő ablakát, örült neki a halovány asszony; de nem tartóztatgatta, hogy ne menjen följebb s hogy ne kússzék más ablakához, melybe szintén be-benézett, s ahol őt szintén szívesen fogadták; mert mindenütt életet, napsugárból való s napvilágba s megújulásra vágyó életet hirdetett. Valahányszor jött a tavasz, új élet ösztöne ébredt a repkényben, s bár kopogott levelein az eső s ágait rázta a szél, jó föltételeiből nem engedett, s mindig azt tapasztalta, hogy e kúszó, törekvő élet is megtalálja a maga szép formáit, s hogy a szépség s jószág sugárzására az emberi lelkek mindig reagálnak; ez a sugárzás az ő napviláguk, melynek örülni s melytől fejlődni s izmosodni tudnak. S ha ilyenkor lenézett az újrafakadó kis szirontákra, az a meggyőződés járta át borzas lombos lényét, hogy „igazad van, ragyogó szironták; nem szabad a porban kúsznunk s nyirokban tengődnünk, hanem a

napba kell néznünk s napot kell sugározni, vagyis jóknak kell lennünk s másokkal jól kell tennünk. Ez az útja a haladásnak, ez a módja a boldogulásnak!”

Ugye így értette az Úr is azt, hogy ti vagytok a világ világossága? Nem napok az égen, hanem napok a saját világotokban. Akár ragyogó lelkek, akár kúszó repkény-exisztenciák legyünk, úgy vagyunk az életbe beleállítva, hogy napba nézzünk s napsugarasak legyünk magunknak s másoknak.

A szellem tűztengerében

Az ifjúságnak legnagyobb érdeke, hogy erőit s tehetségeit kifejlessze s e révén boldog s munkaképes életnek vesse meg alapjait. Ez a föladat isteni törvény s isteni hivatás is. Ezzel a hivatással születik s ennek a törvénynek teljesítésére ébred s fejlődik minden ifjú. Ugyancsak igaz, hogy e hivatáshoz, épp mert isteni az, nagy odaadás s lelkesülés kell, s e föladat megoldásához, épp azért, mert az élet legnagyobb föladata, kitartó munkabírással s iparkodással kell hozzáfogni. De amit e hivatásban s ez iparkodásban különösen kell hangoztatnom, az, hogy azt senki helyettünk el nem végezheti, s ha van is segítőnk, irányítónk s oktatónk nem egy, de önmagunk neveléséről s tehetségeink tulajdonképpeni fejlesztéséről csak ott lehet szó, ahol a gyermek, a fiú, az ifjú önmaga kezdi a föladatot látni s belátni, ahol önmaga fogja s kezeli magát, szóval ahol a nevelésben önmaga szerepel mint első, öntudatos s készséges tényező.

Míg a gyermek ugyanis csak tárgy és szám s nem egyéniség; míg az ifjú oly csélcsap, hogy nevelésénél inkább csak a külső tényezők szerepelnek, amilyenek a szülő, tanító, a bot és koplalás, a fenyítés és szidás, addig ott a nevelés nem indult meg, hanem inkább a szoktatás és dresszúra folyik. Így nevelik a daklit, a pincsit, a majmot s a papagájt is. Addig tehát, míg a Pali, a Sanyi, a dakli s a pincsi majdnem egy színvonalon állnak, emberi nevelésről szó nem lehet; az csak ott kezdődik, ahol a növendék önmaga kezdi belátni, hogy neki munka, iparkodás, önmeggyőzés s szoktatás által kell jobb emberré válnia; ott folytatódik, ahol a növendék önmagát, életerejét s tehetségeit megszereti, s azok fejlesztésében Isten akaratát látja, s ott már van is eredménye, ahol az ifjú az élet tartalmát megízleli.

Nagyon szeretném, ha az ifjúság a szép, nemes, tiszta életnek öntudatos fejlesztőjévé válnék, s ha kedve telnék benne, hogy tehetségeit művelje s életerejét fokozza, s erre akarnék néhány jó tanáccsal szolgálni. Ezeket a jó tanácsokat a nagy természet szemléletéből veszem, mert úgy gondolom, hogy a természet élete példát ad s utat mutat rá, hogy mit kell tennünk az élet erős kialakítására; sőt azt gondolom, hogy az alsóbbrendű életben s annak körülményeiben hasonlatosságképpen jelképezve van a szellemi, tehát az emberi élet törvénye.

Elsősorban megragad a belátás, hogy a természet élete fényből s hőből és forró, tüzes napsugárból táplálkozik. A napsugár is tűz; az éleny is tűz, melyet lélegzünk. E tűzben úszik s fürdik az élet. Kiterül réteken, rónákon, szántóföldeken, hogy fölfogja e tüzet; kiterjeszti karjait erdőkben; kibontja szikéit, leveleit, fölüti lombsátorait, hogy lefogja e tűz minden parázsát s földolgozza azt. Már most azt mondom: legyen a természet ez eljárása nekünk példa: szeressük a napsugárt s napvilágot s éljünk a napban! Dolgozzunk, írjunk, míg van napvilágunk; mikor pedig a nap elvonul, akkor hunyja le az ember is a szemét. Parányi kis fényforrásainkat, a gyertyát, a lámpát, igénybe kell ugyan vennünk esténként; de dolgozzunk lehetőleg, míg a nap világít. Mindent a napban! – ez a jelszó.

Ugyanezt a törvényt kell sürgetnem lelki világomban is; fény s világosság kell nekem ott is, ami nem lehet egyéb, mint világoskodó, fényes, biztató gondolatok. Vannak sötét gondolataink is; kételkedő, tagadó, kritizáló, bizalmatlan, lemondó gondolataink; melyek nem az élet pártján állnak; melyek kritizálnak mindent s nem tisztelnek semmit;

gondolataink, melyek lemondást s önelhagyást hirdetnek, s nem serkentenek önmegtagadásra s küzdelemre. Szeretném, ha lelkünk világossága, a „világ-világossága” törné át mindig e sötétséget, s ha az energiákat kiváltó Szentlélek szélvészze zúgna végig rajtunk; szeretném, ha felesküdnénk a „világosság gyermekeivé” s nem pártolnánk el soha az Isten gyermekeinek magas, tehát fényes gondolataitól. Minden hitetlen ifjú sötétségben jár, s nem remélhet szép fejlődést, mert nincs világossága.

A másik, ami föltűnik a természetben, az a sok víz, eső, harmat. Vízet csepegtetnek felhők, szivárogtatnak földrétegek; vízzel vannak átjárva hegyek, szirtek s az egész föld. Víz árad a tengerekben, hömpölyög a folyamokban; víz úszik a párás levegőben. Vízben áznak s úsznak mészkő, alkáliák, foszfor, homokkő, vas, amiből épül azután fűszál s fatörzs s szövődik lomb és virág. Ezért lehet oly finoman kipontozni, kiszabni s kicsipkézni a virágot s falevelet, mert hajlékony anyagból, finom oldatokból kerül ki ez mind. A természet életéhez tehát finomság, hajlékonyság, érintetlenség, fölvevő s alakulási képesség kell; rideg, merev, kemény, hasadó anyagból nem tudna teremteni szépséget. Már most ez észrehevés nekem új törvényt jelent; hirdeti, hogy az alakuló léleknek frissnek, üdének, hajlékonynak, alkalmazkodónak kell lennie. Szeretnem kell a vizet s amit a víz jelképez, szeretnem kell a lélek üdeségét, s fokoznom kell fölvevő képességét. Főleg a kamaszévokban kell erre ügyelnem, mikor durvaságra, merevségre s engedelmetlenkedésre hajlom. Az ifjak a kamaszévokban a legcsúnyábbak; tagjaik esetlenek s a fiúnak báját számúzi valamiféle ösztönös, durva kifejezés. Némelyikről lerí a durvaság s kérkedik rajta az erőszak. Ha már keresztül kell mennünk az ösztön e vedlésén, essünk át rajta úgy, hogy annál nagyobb gondunk legyen az alakulásra s önfegyelmezésre. Fogjuk meg a test csúnyulásának korszakában a lélek formáját, mely a fegyelem. A kamasz esetlen s az előkelő, nemes érzés még olyan rajta, mint az új ruha, melyet nem rá szabtak, de amelybe bele kell nőnie. Belenő majd, ha rákényszeríti magát a szépség s fegyelem méreteire s ritmusára. De tegye ezt meg erős kézzel, s ne tűrje, hogy a szenvedély s főleg a nemi ösztön kiszárítsa benne az élet nedveit, melyekre szüksége van idegrendszerének s agyvelejének kiépítésére.

Vigyázzatok ifjak az élet nedveire s ne csapoljátok le azokat; ha megteszitek ezt a merényletet, kiasztok s olyanok lesztek, mint az avar a júliusi napsugárban, melyből szemét lesz, mert nincs életnedve. Menjete ki a mezőre; mily szomorú az, ha lábatok alatt törik a kiszáradt fű, s ha pozdorjává gázolhatjátok azt, aminek virágnak kellene lennie. A természet hervadását helyenkint ugyan meg nem állíthatjuk; de a lélek üdeségét s frissességét mindig gondolhatjuk. Van szárazság a lélekben is, van a szellemi világnak is aszálya, de mi nem maradunk meg benne, miután az csak hangulat, tehát ideiglenes állapot; átmegyünk rajta, mint a homokpusztán, s tudjuk, hogy a végére érünk. Hiszen Isten van velünk s ő majd fölfrissít s fölűdít kegyelmével; addig pedig, ha nehezen is, de előre!

A harmadik jellege a természet színpompás s erőteljes életének az a sok olaj s illat a virágokban, – az a sokféle gyanta és balzsam a fakérgében, – az a sokféle íz és esszencia, melyet levendula és zsálya, gyűszűvirág s ezerjófű szűrnek, – az a sok méz és zamat és cukor, mely a virágban fakad s a gyümölcsben érik, – az a sok szín és fény és zománc, melyet a növény sejtekben kever s a pártaszirmokban kigyújt a napsugár. Bizony nem boszorkakonyhában, hanem a jó Istennek patikájában állok, ahol ezer meg ezer violás, ibolyás, pipacsos meg zsályás tepsiben, kisebb s nagyobb fazékban föl az élet leve, a sava meg borsó, az íze meg mérge. Ebből a nagy patikából vesszük az élet gyógyszereit sebre és szemre, gyomorra meg fejre. „Blut ist ein ganz besonderer Saft”, – mondja Goethe, s ezeknek a bőbitás és pártás „kis egyéniségeknek” megvan a maguk vére, életüknek nedve és leve, s azzal fölingerlik idegeinket, tisztítják vérünket, gyorsabb tempóba kergetik bele szívünk dobbanásait, hevítenek s tüzelnek, izgatják képzeletünket s annak révén elsűröngöznek lelkünkbe is, s kigyújtják érzéseit s gondolatait. Lám, mennyi kapcsolat van köztünk s mindez arra való, hogy életünket fejlessze, gyógyítsa, segítse, s hogy szívóssá s kitartóvá s

ellentállóvá tegye. Igaz, hogy az életnek itt mibennünk is s ott az erdőn s a réten is, sok a baja s betegsége. A növénynek van hernyója, a léleknek is van sok bogara; ütközünk; megsebezettünk; de fakadjon mindannyiszor a lélekből is balzsam és olaj, fakadjon gyanta és kenet, mellyel bevonja lelki sebeit, hogy ki ne szivároгjon ereje. Forrjon föl bennünk is az élet ruganyosságát védő s gondozó energia, az ellentálló akaratnak a tava, ha ütközünk s egyben-másban vereség ér. Ha rendetlen hajlamok ütnek ki rajtunk vagy kellemetlen tapasztalatok mérgezik meg lelkünket, bizzunk az életnek életrevalóságában s heverjük ki bajainkat. Tisztázzuk szándékainkat, hogy csakis Isten szent akaratát keressük és szeretjük, s akkor aztán járjuk ki sétákban, fonjuk ki verejtékeztető sportban, daloljuk ki énekkel, vessük ki munkával az élethervasztó benyomásokat.

Ím a természet tanít erős életre, inspirál szépségével s ránk borul gyógyító erejével! Az Isten kegyelme is bugyborékol lelkünk érthetetlen mélységeiből! Erősebbek vagyunk, mint a halál, mert az csak enyészet s zörgő csontváz; erősebbek vagyunk, mint az ördög, mert az az Istennek csak szomorú, bár dühös majma: de mi fiai vagyunk, megáldva ifjú természettel, friss erővel, az örök élet sugallataival, a győzelem motívumaival. Isten is úgy akarja, hogy a szép s erős élet megtestesülései legyünk; akarjuk hát mi is. Ha okosan, erősen s kitartóan akarjuk, akkor meglesz a szép élet, s így az eszményi hivatásból, a sok jó szándékból s iparkodásból tett lesz. Úgy legyen!